

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Kandidatuppsats

Syndaren: Människan

*En kritisk diskursanalys av klimatfrågans
gestaltning i svensk dagspress*

Författare: Martin Bylund

Handledare: Göran Palm

Examinator: Maria Elliot

Termin: VT15

Ämne: MKV

Nivå: Kandidatnivå

Kurskod: 2MK50E

Abstract in English

The aim of this study is to examine the framing of the climate change debate in two Swedish daily newspapers. 55 texts, 36 of which are from the morning newspaper Dagens Nyheter and 19 from the tabloid Aftonbladet go through a critical discourse analysis in terms of how they portray climate change itself, the actors involved, blame and responsibility for causing and alleviating the problem, possible solutions, system criticism as well as which ideologies and power relationships are supported by existing narratives. Louw's understanding of mass media as hype, Fairclough's perspectives on discourse, Strömbäck's perspectives on agenda setting and Palm's study of the factors behind news production have been central to the theoretical approach of the study, as have Machin and Mayr's work on critical discourse analysis. The results show that there are two main recurring discourses in the analysed material. One describes climate change as a threat. This narrative describes a struggle between civilisation and nature and places blame on all humans in a manner that closely relates to the christian concept of original sin. It is a discourse that emphasizes the following of rules and strict moral codes, naming those who do not follow the Swedish example as cheaters or villains while excluding non-civilized humans. The other, economic, discourse frames the problem of climate change as one of costs and incentives. The climate is given a monetary value, suggesting everything involved is as exchangeable as money. No alternative discourse challenges the two discourses, which interact and reinforce each other, both legitimizing human domination of nature as well as current power relations in society.

Nyckelord

Klimat, journalistik, kritisk diskursanalys, civilisation, framing, gestaltning, priming, IPCC, växthuseffekten, dagordningsteorin, dagordningsmakt, natur, hot

Tack

Tack till Göran Palm för förstklassig handledning. Tack också till min familj, Jessica, Oskar, Blake och alla andra som på ett eller annat sätt varit till stor hjälp, inspiration och uppskattat stöd under detta arbete.

Innehåll

1	Inledning	5
1.1	Syfte och frågeställningar	5
1.2	Disposition	6
1.3	Tidigare forskning	6
1.3.1	<i>Writing the war on terrorism</i>	6
1.3.2	<i>Global warming – global responsibility?</i>	7
2	Teori och metod	7
2.1	Teoretiska utgångspunkter	7
2.1.1	<i>Massmediers funktioner</i>	7
2.1.2	<i>Massmediers villkor</i>	9
2.1.3	<i>Dagordningsteorin</i>	10
2.1.4	<i>Priming och framing</i>	10
2.1.5	<i>Sammanfattning teoretiska utgångspunkter</i>	11
2.2	Material och metod	12
2.2.1	<i>Urvalsprocess</i>	12
2.2.2	<i>Analys</i>	13
2.2.3	<i>Reflektion kring metod</i>	16
3	Resultat och analys	17
3.1	Gestaltningen av klimatfrågan	17
3.1.1	<i>Hotet</i>	18
3.1.2	<i>Klimatet som moralisk fråga</i>	21
3.1.3	<i>Klimatfrågan som verktyg och arena för politisk konflikt</i>	24
3.1.4	<i>Klimatet som kostnad</i>	27
3.2	Ansvar	29
3.2.1	<i>Kollektivt ansvar</i>	29
3.2.1.1	<i>Det universella ansvaret</i>	29
3.2.1.2	<i>Det nationella ansvaret</i>	30
3.2.1.3	<i>Det politiska ansvaret</i>	31
3.2.2	<i>Det individuella ansvaret</i>	32
3.2.3	<i>Sammanfattning ansvarsfrågan</i>	34
3.3	Lösningar och åtgärder	34
3.3.1	<i>Att komma överens</i>	34
3.3.2	<i>Konkreta åtgärder och lösningar</i>	35
3.3.3	<i>Teknik, livsstil och bekanta alternativ</i>	37
3.4	Systemkritik	39
3.4.1	<i>Den vaga kritiken</i>	40
3.4.2	<i>Den ursäktande kritiken</i>	40
3.4.3	<i>Bristen på kritik</i>	41

4	Diskussion	42
4.1	Kampdiskursen	42
4.2	Den ekonomiska diskursen	44
4.3	Varför just dessa diskurser och hur kan de förstås?	45
	Referenser	47
	Bilagor	I
	Bilaga A Förteckning över tidningstexter	I

1 Inledning

Den globala uppvärmningen är förmodligen en av vår tids viktigaste frågor och dess implikationer för ett brett spektra av samhällsinstitutioner är omfattande. När FN:s klimatpanel IPCC släppte sin femte rapport om klimatet 2014 slog de fast att förändringarna orsakas av mänsklig aktivitet och redan har fått konsekvenser för såväl mänskliga som naturliga system, vilket kraftigt motsäger eventuell skepsis kring fenomenets existens och orsaker (IPCC, 2014, p.2). Problemen är sedan rapportens publicering och mediebevakningen av densamma väl kända av både centrala politiska aktörer som statsminister Stefan Löfven och stora delar av den övriga svenska befolkningen. Desto mer intressant blir då de mer praktiska delarna av problematiken, såsom fördelningen av ansvar eller skuld för det nuvarande läget samt eventuella lösningar och hur ansvaret för att implementera dessa fördelas. FN:s generalsekreterare Ban Ki-Moon skriver på hemsidan för 2014 års klimatomöte att ”tiden är inne att handla” (United Nations, 2014). Men vem är det som ska handla, och hur? Ansvar, lösningar och åtgärder för olika problem har dock en tendens att variera beroende på vem som uttalar sig om vem. Detta har inte minst varit uppenbart vid de internationella förhandlingar som i skrivande stund inte ännu resulterat i en slutgiltig överenskommelse om hur frågan ska lösas.

Skulden för den nuvarande situationen kan variera mellan att ibland falla på den enskilde individen som konsument eller på större aktörer såsom företag, industrier och länder, och ibland på större och mer abstrakta strukturer som kapitalism eller patriarkat. Följaktligen kan också föreslagna lösningar involvera allt från att som individ köpa andra eller färre varor eller att regeringar kommer överens om regelverk till ett behov av ett nytt samhälle baserat på andra ideologier.

McCombs och Shaw använder begreppet dagordningsmakt för att beskriva hur media bidrar till att inte bara skapa kännedom om olika frågor hos publiken, utan också indikera hur viktiga frågorna anses vara (1972, p.176). I myllret av stundtals motstridiga beskrivningar av klimatproblematiken ter det sig rimligt att anta att massmedier, genom denna dagordningsmakt, kan utöva ett betydande inflytande på sin publik då det gäller konstruktionen av ansvar, åtgärder och lösningar på problem som många gånger är så pass abstrakta och mångfacetterade att publiken saknar realistiska möjligheter till överblick för egen kritisk analys.

I ljuset av detta blir frågan om hur klimatproblemet, dess ansvar, åtgärder och lösningar beskrivs i massmedier intressant. Denna undersökning syftar till att belysa vilka lösningar på klimatförändringen som fått ta plats på massmediernas agendor, både de manifesta och de genom gestaltningar av problemet implicita, hur frågor om skuld, ansvar och systemkritik behandlats. Med hjälp av kritisk diskursanalys kommer undersökningen att göra ett antal djupdykningar i strategiskt utvalda artiklar för att ge en fylligare bild av de diskurser läsaren möter i rapporteringen samt vilka maktförhållanden dessa diskurser bidrar till att upprätthålla.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen är att kritiskt belysa de gestaltningar av klimatfrågan som tar plats på agendan i två av Sveriges största tidningar; socialdemokratiska Aftonbladet och liberala Dagens Nyheter, samt att undersöka hur dessa gestaltningar tillsammans bidrar till att konstruera klimatfrågan för läsaren. De aspekter av klimatfrågan som är av intresse för undersökningen är:

- Vilka gestaltningar av själva klimatförändringarna, och därmed handlingsutrymme samt dimensioner för åtgärder, tillåts ta plats i tidningarna?
- Vad, vem eller vilka utkrävs ansvar eller skuldbeläggs för den nuvarande situationen, och vad består ansvaret eller skulden i?
- Vilka lösningar eller åtgärder på klimatproblemen syns i tidningarna? Vad kännetecknar gestaltningen av de försök till lösningar som gjorts och vem bär ansvaret för att genomföra dem?
- Framförs systemkritiska perspektiv i tidningarna, och vilket motstånd möter dessa perspektiv?
- Vilka ideologiska utgångspunkter baseras texterna på, och hur arbetar dessa i relation till rådande maktförhållanden i samhället?

Fokus kommer alltså att ligga på att undersöka vilka narrativa vägar framåt i klimatfrågan som presenteras öppet eller underförstått, samt fördelningen av ansvar och skuld mellan olika aktörer. Förhoppningen är att detta tillsammans med framtida forskning kan bidra till att öka kunskapen om mediala gestaltningars roll i konstruktionen av internationella samhällsfrågor.

1.2 Disposition

Först och främst presenteras nedan tidigare forskning som varit relevant för undersökningen. Därefter följer en genomgång av de teoretiska utgångspunkter på vilka undersökningen är baserad. Metod redovisas med exempel följt av en självkritisk diskussion av densamma. Resultat och analys presenteras sedan tillsammans, grupperade efter de övergripande frågeställningarna. Slutligen följer en syntes av de diskurser som synliggörs av analysen och en diskussion av hur dessa fungerar och samspelar i förhållande till rådande maktförhållanden samt förslag till framtida forskning på området.

1.3 Tidigare forskning

Nedan redovisas tidigare forskning som bidragit till analysen av materialet. Främst har detta handlat om hur kunskap och sanning konstrueras i medial samhällsdebatt samt kopplingen mellan denna konstruktion och frågor om maktförhållanden.

1.3.1 Writing the war on terrorism

Jacksons (2005) undersökning av den offentliga diskursen kring terrorattackerna i New York 2001 har varit en viktig inspirationskälla för denna uppsats. Genom att analysera hur händelserna i sig, inblandade aktörer, terrorhotet och bekämpandet av detta hot gestaltats i uttalanden och jämföra dessa med tidigare händelser visar Jackson hur attackerna konstrueras som en del i den nationella berättelsen om USA. Attentaten placeras i en kontext där de tydligt relateras till andra kända konfliktberättelser såsom andra världskriget, gott mot ont och civilisationen mot barbariet. Diskursen kan också tydligt kopplas ideologiskt till såväl nyliberalism som patriarkat genom gestaltningar av terrorism som ett hot mot den globala nyliberala utvecklingen och konstruktionen av problemet som hemmahörande i det starkt bekönade militärindustriella komplexet. Budskapet återkonstruerar sig självt reflexivt och exakt vad terrorism är eller hur denna kan bekämpas är i den förda diskursen höljt i dunkel, vilket underlättar användningen av antiterrorretorik för att ifrågasätta motståndares legitimitet. (Jackson, 2005)

Jackson hävdar att denna diskurs har varit framgångsrik i sin strävan att utesluta andra tänkbara alternativ och i sitt inflytande över inramningen av den amerikanska utrikespolitiska debatten. Även om enskilda vägval kan diskuteras, ifrågasätts enligt Jackson inte de större resonemangen om ett krig mot terrorismen, detta krigs nödvändighet, hotbilden eller terroristernas status som brottslingar, snarare än politiska aktörer. (ibid.)

Jacksons sätt att relatera de små detaljerna i uttalanden till den större helheten tillåter komplexa men tydliga samband att framträda. Detta har varit ambitionen också för denna undersökning.

1.3.2 Global warming – global responsibility?

Olaussons (2009) kritiska diskursanalys av tre svenska tidningars rapportering kring klimatförändringarna har bidragit med viktig kunskap inför utförandet av denna undersökning. Olausson menar att mediernas rapportering utgör ett kognitivt fönster genom vilket klimatfrågan får en mening, ett slags konstruktion av sunt förnuft. I klimatdebatten anser Olausson vidare att den mediala diskursen är så pass tätt sammanvävd med beslutsfattarens att de tillsammans naturaliserar en bestämd gestaltning av klimatfrågan och utesluter alternativa diskurser. Följaktligen, anser Olausson, pågår ingen diskursiv konflikt i rapporteringen. Förutom denna genomgående visshetsdiskurs pekade ytterligare två diskurser ut; en anpassningsdiskurs och en begränsningsdiskurs. Anpassningsdiskursen har som namnet antyder att göra med hur samhället anpassas till de förändringar av klimatet som sker, medan begränsningsdiskursen handlar om hur utsläpp ska minskas för att begränsa dessa förändringar. Frågan om ansvar skiljer sig enligt Olausson åt mellan dessa två diskurser. Medan begränsningsdiskursen främst placerar ansvaret hos nationella regeringar i en internationell kontext lägger anpassningsdiskursen ansvaret på lokala aktörer och hushåll. (Olausson, 2009)

2 Teori och metod

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Nedan sammanfattas den teori som undersökningen bygger sin analys på. Då frågeställningarna rör den mediala gestaltningen av klimatfrågan presenteras teoretiska perspektiv som har att göra med såväl massmediernas funktioner i samhället som de faktorer och villkor som påverkar hur medieorganisationer fyller dessa funktioner. Därefter behandlas den teori som avser den mediala gestaltningens makt över publiken.

2.1.1 Massmediernas funktioner

Louw beskriver hur den liberala demokratin föddes som system genom att artonhundratalets liberala oligarker bit för bit reformerade politiska processer, samtidigt som de lyckades behålla kontrollen över händelseutvecklingen i samhället (Louw, 2010). Kring skiftet mot nästkommande sekel växte dock en oro fram bland medelklassen för eventuella uppror från de undre klasserna. Under 1900-talet började därför samhällsvetare i USA att utveckla samhällsvetenskapliga verktyg vilka kommunikatörer skulle kunna använda för att kontrollera massorna och manipulera den allmänna opinionen för att stabilisera samhällsskicket. Denna strävan hängde enligt

Louw tätt samman med föreställningar om att de potentiellt samhällsomstörtande massorna kunde omvandlas till individer i en publik som massmedier kunde manipulera (ibid.). Denna manipulation menar Louw är oundviklig i en liberal demokrati eftersom det aldrig kan finnas resurser att möta alla medborgares behov och en eventuell folklig kontroll över egendomsanskaffning skulle vara kontraproduktiv för en liberal strävan efter just ackumulering av rikedomar. På grund av detta har regeringar i liberala demokratier med varierande framgång försökt tämja allmänheten med kommunikativa medel. (ibid.)

Mediernas roll har under denna tid utvecklats från att under den liberala oligarkin fungera som ett hjälpmedel för beslutsfattande och alltså en del av denna process till att i det demokratiska samhället bli en kulturindustri som strävar efter att tämja och distrahera allmänheten (ibid.). Utvecklingen har enligt Louw resulterat i två typer av medier, även om bilden på senare tid komplicerats av användarcentriska medier. Den ena, innehållande högkvalitativ information relevant för beslutsfattare riktas till eliter i samhällets toppskikt medan den andra främst förser massorna med upphetsande hype. Vidare menar Louw att makten samtidigt förflyttats från den öppna lagstiftande nivån i parlamenten till en exekutiv nivå bakom stängda dörrar, medan mediernas soffor tagit över som scen för det politiska skådespelet (ibid., p.43). En central del av Louws poäng tycks alltså ligga i massmediers pacificerande och distraherande av dess publik, vilket ses som en förutsättning för den styrande elitens maktutövning.

Nygren och Carlsson (2008) ger en delvis liknande bild av medier som systembevarande institution genom att beskriva medier som förutom medskapande av värderingar också reproducerande av de för tillfället dominanta värderingarna i ett samhälle. Nygren och Carlsson presenterar dock medier i en något mer positivt ljus. Enligt dem är den svenska journalistiken en blandning mellan den anglosaxiska liberala journalistiken och en mer kontinental partipresstradition. Mediernas funktion i det politiska systemet är tredelad mellan att fungera som informationskanaler, forum för debatt samt granskare av makthavare. Journalistikens främsta ambition i detta system är att förse människor med relevant information för att de ska kunna vara fria och själva bestämma över sina liv. Det sistnämnda tycks säga emot vad Louw hävdar ovan, men behandlar främst ett ideal över hur journalistik bör fungera. (ibid.)

Anderson (1993) menar att tidningen, tillsammans med romanen, var viktiga tekniska förutsättningar för att kunna representera nationen som föreställd gemenskap. Detta genom att författaren kan låta läsaren ta del av narrativ som ger sammanhang åt skeenden och aktörer som annars är skilda åt i tid och rum. I dessa berättelser sammanfogas individer som inte känner varandra i en slags gemenskap som blir synlig först för läsaren, som på ett gudomligt sätt tar del av dessa annars separerade skeenden på en och samma gång genom texten. Enligt detta sätt att se på tidningar blir de centrala för konstruktionen och rekonstruktionen av en nationell identitet och samhörighet. (ibid.)

Palm (2002) beskriver hur journalistik kan förstås som ett ständigt sökande efter sätt att gestalta den sociala verkligheten. Denna gestaltning bidrar till att konstruera den för givet tagna ordning i vardagen som är en förutsättning för intersubjektiv förståelse mellan människor (ibid.). Också Gripsrud (2008) noterar hur medier förbinder människor med världen utanför hemmet och bidrar till deras självuppfattning som medlemmar av ett komplext samhälle.

2.1.2 Massmediers villkor

Som nämnt ovan påverkas medierapporteringen av de ideologier som för tillfället är dominanta i det samhälle medierna verkar i. Men medierna påverkas från flera håll. Även lagar och regleringar, både de som värnar om journalistiken såsom tryckfriheten och begränsande bestämmelser som de om rikets säkerhet, samt tekniska förutsättningar styr hur medieorganisationer arbetar. Nygren och Carlsson (2008) betonar också både betydelsen av spänningen mellan publicistiska och ekonomiska mål och den makt källorganisationer utövar på medierapporteringen.

Även Palm (2002) lägger vikt vid samspelet mellan den publicistiska och ekonomiska styrningen av medieorganisationer. Genom detta behov av att ta hänsyn till både marknad och offentlighet, tilltalas läsaren samtidigt både som konsument och som medborgare. Relaterat till detta tar Palm upp hur behovet av att sticka ut i kampen om läsarens uppmärksamhet resulterar i ett sökande efter dramatik och kriser. (ibid.)

Vidare hävdar Nygren och Carlsson (2008) att journalisters arbete också påverkas minst lika mycket av faktorer inom mediasystemet. En av dessa faktorer har att göra med starka branschorganisationer, fackförbund och regelverk, vilka formar arbetsvillkor, upphovsrättsfrågor och yrkesetik. Även själva medieföretagens utformning och ägarförhållanden spelar roll. Exempelvis påverkas balansen mellan de publicistiska idealen och den ekonomiska marknadslogiken av huruvida det rör sig om ett börsnoterat företag, en stiftelse eller public service. Bland de börsnoterade medieföretagen är den ekonomiska logiken starkare och dessa redaktioner har enligt Nygren och Carlsson på senare tid tenderat att växa samman med sina ekonomi- eller marknadsavdelningar. Även den tekniska produktionen tenderar att flytta in till redaktionerna. (ibid.)

Interna strukturella och organisationskulturella faktorer som rutiner och normer formar arbetet på olika sätt. Detta sker dels på ett tydligt sätt genom saker som arbetstider, bestämda rutiner och deadlines men också mer subtilt i form av de normer och rutiner som ”sitter i väggarna”. Sist men inte minst handlar det enligt Nygren och Carlsson också om journalisten som person, med tanke på exempelvis klass och utbildning, men även den yrkesroll denna journalist ikläder sig. (ibid.)

Nygren och Carlssons beskrivning av de interna faktorerna som påverkar journalistiken överensstämmer väl med begreppet *framing* (Palm, 2002). Detta begrepp utvecklas längre fram i detta kapitel under rubriken *Priming och framing*. Palm betonar till skillnad från Nygren och Carlsson nödvändigheten i att istället för att förstå nyhetsarbetet och dess processer med utgångspunkt i den enskilda journalisten se nyheter som medieorganisationers organisatoriska behov. Enligt detta sätt att se på journalistik blir de enskilda journalisterna representanter för en organisation där de fyller en funktion genom att i samspel med olika källor producera de nyheter medieorganisationen behöver. Samma sak gäller också för källorna, som i egenskap av pressansvariga och liknande fyller en funktion i sina organisationer genom att i mötet med journalister påverka den bild som ges av organisationen och frågor som ligger i dess intresse. Palm menar att det är i detta möte, mellan journalister och källor, som nyheter uppstår. (ibid.)

McQuail (2010) tar upp de faktorer som Galtung och Ruge menar kan användas för att förutspå en internationell nyhets potential att få spridning i medier. Det handlar om

- Storskaliga händelser
- Relevans för publiken
- Närhet till publiken

- Begriplig innebörd – Brist på tvetydighet
- Korta tidsperspektiv
- Resonans med tidigare händelser
- Potential för personifiering
- Negativitet
- Större betydelse och breda konsekvenser
- Drama och action (ibid.)

2.1.3 Dagordningsteorin

En viktig utgångspunkt för den här uppsatsen har varit att människors kunskap om och upplevelse av världen, som Strömbäck (2009) hävdar, till största delen är medierad. Med detta menas alltså att människor för att kunna inhämta kunskap och bilda åsikter om samhället omkring sig är beroende av olika medier för att få denna verklighet förmedlad till sig. En viktig aspekt av denna förmedling är den påverkan och förändring av den medierade verkligheten som sker vid varje förmedling (ibid.). Av denna möjlighet till påverkan och människors beroende av information följer att ovan nämnda förmedling är förknippad med makt.

Bland de aktörer i samhället som bidrar till att skapa bilder av verkligheten är massmedierna centrala. Genom att i det närmast oändliga flödet av information välja ut olika händelser, källor och vinklar att förmedla till publiken signalerar massmedier vilka delar av verkligheten som anses viktiga. Detta innebär vad som kallas dagordningsmakt, och går ut på att medierna i linje med vad som nämnts ovan har möjlighet att påverka i förmedlingen mellan den politiska dagordningen och den medborgerliga dagordningen genom utformningen av mediedagordningen. (ibid.)

Dagordningsteorin utgörs av två nivåer, varav den ena innebär urvalet av frågor som anses viktiga att behandla. Den andra nivån handlar istället om *hur* dessa frågor gestaltas. Genom att olika sätt att gestalta frågor gynnas och missgynnas olika aktörer, åsikter och handlingsalternativ. Detta benämns som dagordningsteorins andra nivå, eller attributdagordning (ibid.). Relaterat till detta är de begrepp som brukar kallas priming och framing.

2.1.4 Priming och framing

Priming har att göra med hur publiken tolkar ny information genom kognitiva scheman och associativa nätverk över tidigare erfarenheter. Med andra ord går priming-teorin ut på att de associationer kring ett begrepp som upprepats ofta och nyligen är lättare tillgängliga för publiken när de tänker på detta begrepp. Dessa associationer är i sig själva inte självklart positiva eller negativa, utan innebörden av samma koppling kan variera mellan individer. (ibid.)

Framing- eller gestaltningsteorin bygger på en syn på den medierade verkligheten som (re)konstruerad. I den här undersökningen används ordet gestaltning för att beskriva vad som alltså också kan kallas framing. Medierna förmedlar aldrig verkligheten eller en aspekt av den som den verkligen är, utan väljer ut särskilda drag att förstärka eller tona ner i gestaltningen av den. Därav följer också främjandet av vissa tolkningar av moraliska aspekter, formuleringen av samt eventuella lösningar på problem. Denna urvalsprocess är oundviklig för att möjliggöra förmedlingen av en annars närmast oändlig verklighet och är inbakad i all kommunikation. Likt dagordningsteorin ovan betonar också framingteorin publikens beroendeställning mot medier för att skapa sin

bild av verkligheten, då mediebilden av verkligheten anses viktigare för människors verklighetsuppfattning än den faktiska verkligheten. (ibid.)

Förutom den nämnda oundvikligheten i att kommunikation innefattar gestaltning påverkas den journalistiska nyhetsrapporteringen av specifika faktorer och villkor. Framing handlar därmed inte enbart om massmediers möjligheter att påverka publiken utan även vad som i sin tur bidrar till att forma mediernas gestaltningar. Palm (2002) beskriver huvuddragen i dessa villkor som journalistisk expertis och organisation. Med journalistisk expertis menar Palm de regler och rutiner som styr det journalistiska arbetet, medan organisation avser de strukturella komponenter som utgörs av själva nyhetsorganisationen i fråga och dess källorganisationer från vilka nyheter inhämtas. Inom nyhetsorganisationen sker ständig konflikt mellan strävan efter publicistiska ideal och behovet av att sälja nyheter som produkter på en marknad. Genom att journalister fysiskt befinner sig och arbetar i kontakt med källorganisationer fungerar enligt Palm båda dessa som integrerade delar av journalistiken som institution. (ibid.)

2.1.5 Sammanfattning teoretiska utgångspunkter

Denna undersökning utgår från en syn på människors kunskap om verkligheten som baserad på den sociala (re)konstruktionen eller gestaltningen av denna verklighet, snarare än verkligheten i sig. I denna gestaltning spelar medier en central roll. Medier bidrar till människors känsla av identitet, men också deras samhörighet med människor de aldrig träffat. Därmed är medier också viktiga för att upprätthålla förstådda gemenskaper som nationen.

Dagens medier ses mot bakgrund av deras historiska utveckling från att utgöra ett verktyg för beslutsfattande till att också fungera som en mekanism för social kontroll genom att distrahera och tämja allmänheten till en publik av individer beroende av dessa medier för sin verklighetsuppfattning.

Denna bild kompliceras av journalistiska ideal om en lojalitet mot allmänheten och granskande av makten. Dessa ideal står dock i ständig konflikt med medieorganisationers behov av ekonomiska resurser. Dessutom påverkas det journalistiska arbetet såväl utifrån av faktorer som lagar, teknisk utveckling och dominant ideologier i samhället som inifrån av exempelvis journalistiska rutiner, normer och ideal. När journalister från dessa medieorganisationer möter källor bestående av maktavares PR-maskineri skapas nyheter. Medier anses här alltså inte enbart vara ett verktyg för social kontroll, och uppenbarligen finns en strävan hos journalistkåren att representera medborgaren mot makten, men de faktorer som påverkar journalisters arbete och mötet med en omfattande public relations-industri antyder det användbara i antagandet om medier som någonstans mittemellan dessa två extremer.

Genom att välja vilka delar av en närmast oändlig verklighet som ska förmedlas till publiken besitter medier en makt över publikens, medborgarnas, dagordning. Denna dagordningsmakt består dels av makten att påverka vad som anses vara viktiga frågor i samhällsdebatten och dels av makten att påverka hur människor tänker kring dessa frågor.

Genom att ofta upprepa associationer mellan vissa aktörer och fenomen främjar medierna dessa associationer hos publiken, då denna upprepning påverkar publikens

kognitiva scheman. Detta kallas priming. Med framing menas den gestaltning av verkligheten som är oundviklig i all förmedling av denna verklighet. Då inte allt kan förmedlas betonas vissa detaljer på andras bekostnad. Vad som betonas påverkas i mediernas fall av journalistisk expertis, organisatoriska förutsättningar, balansen mellan publicistisk och ekonomisk styrning samt mötet med källor.

2.2 Material och metod

Nedan presenteras det material som varit föremål för analys, följt av en genomgång av de metodologiska utgångspunkter och det praktiska tillvägagångssätt som undersökningen byggts på. Bland annat operationaliseras frågeställningarna till ett antal punkter att jämföra materialet med och exempel ges på hur analysen behandlat olika textstycken.

2.2.1 Urvalsprocess

Mängden material som finns tillgängligt för analys av klimatfrågans gestaltning är oerhörd. Såväl TV och radio som tidningar och tidskrifter behandlar och har behandlat frågan under årtal. För att inom ramen för detta arbete uppnå en önskvärd kvalitet har därför ett urval behövt göras. TV och radio som kanaler har valts bort. Inte för att dessa inte skulle kunna bidra med viktig data, tvärtom kan ljud- och bildelementen i dessa medier säkerligen förstärka och komplicera gestaltningen av det de berättar om. Däremot har tidningar som kanal en jämförelsevis större potential i termer av snabb datahantering, vilket har möjliggjort en större mängd material för analys än vad som hade varit möjligt för TV och radio. Denna större mängd material har varit av vikt för undersökningens utgångspunkt i dagordningsteorin, vilket betonar vikten av en balans mellan ett material som täcker tillräcklig mängd rapportering för att kunna visa mediedagordningen och en tillräckligt djup analys av hur de behandlade frågorna gestaltas.

Urvalet består av texter publicerade i obundet socialdemokratiska Aftonbladet och obundet liberala Dagens Nyheter, i båda fall utan bilagor. Meningen har varit att genom en kombination av två ideologiskt skilda tidningar, varav en morgontidning och en kvällstidning, berika undersökningen med ett så varierat urval som möjligt, samtidigt som detta urval hålls på en för formatet hanterbar nivå.

Texter har inhämtats i digital form genom databasen Retriever (Mediearkivet) med sökordet ”klimat*”. Ett fåtal av resultaten utgjordes av irrelevanta texter om bilars klimatanläggningar eller debattklimatet i andra frågor och sorterades därmed bort.

Urvalsperioden sträcker sig från och med 26 oktober 2014 till och med 16 november 2014, det vill säga från en vecka innan till två veckor efter publiceringen av FN:s klimatpanels (IPCC) femte rapport om klimatförändringarna den andra november 2014. Detta för att inkludera både rapportering inför, under och efter publiceringen av klimatrapporten, både i syfte att få ett så varierat urval som möjligt och för att uppnå relevant storlek på urvalet. Att hämta in från en vecka inför och två efter publiceringen var ett val som gjordes under antagande att debatten efter publiceringen sannolikt skulle ge mer då läsare och organisationer hunnit reagera på rapporten.

Detta tillvägagångssätt resulterade i en sammanställning av 64 texter, varav sedan nio sorterades bort efter närmare granskning på grund av irrelevans eller dubletter. Det slutliga analyserade urvalet består alltså av 55 texter, varav 36 från Dagens Nyheter och

resterande 19 från Aftonbladet. Texterna återfinns på såväl nyhetsplats, som opinionsplats, insändare och debattinlägg. I redovisningen av resultat och analys anges nedan ibland vilken tidning och typ av text det rör sig om, medan detta ibland utelämnats. Detta har att göra med undersökningens inriktning på att belysa vilka diskurser som tillåts ta plats i tidningarna, snarare än att närmare analysera vem som uttalar sig. Därför har tidning och typ av text mest angivits när detta varit av särskilt intresse, exempelvis för att visa hur förekomsten av ett diskursivt element förenar tidningar och genrer, eller för att skapa flyt och variation i framställningen.

2.2.2   Analys

Undersökningen består av en kritisk diskursanalys och är kvalitativ till sin karaktär, vilket presenterar en specifik uppsättning förutsättningar och problem som till viss del skiljer den från kvantitativa undersökningar. Som Ekström och Larsson (2011) skriver kan mening inte observeras utan måste tolkas, och denna tolkning innebär nödvändigtvis ett subjektivt element. Samtidigt är det inte det subjektiva i tolkningen som är intressant, utan personliga uppfattningar och dylikt måste separeras från denna tolkning. Vetenskapligt giltiga tolkningar bör därför vara samstämmiga och konsistenta men också inkluderande av alla relevanta uppgifter och öppna för alternativa tolkningar med ett kritiskt förhållningssätt mot egna fördomar. (ibid.)

Detta har eftersträvat i undersökningen genom ett flitigt användande av citat ur materialet för att visa de röda trådar som kan urskiljas, samtidigt som också ansträngningar gjorts för att i resultat och analys tydligt presentera exempel som går emot de samband materialet annars visar och relatera dessa till helheten.

En vetenskaplig tolkning bör också enligt Ekström och Larsson gå under den självklara ytan och undersöka djupare latent mening, relatera detaljerna till helheten och stödjas av andra oberoende forskare (ibid.). Analysen har därför utformas i en strävan att visa på både hur diskurser ser ut på ett större plan genom en mångfald av belysande exempel och en djupare nivå genom nedslag i utvalda texter där diskurserna fungerar mer bakom kulisserna. Undersökningen relateras också till tidigare forskning för att sätta in slutsatserna i ett större vetenskapligt sammanhang.

I själva analysarbetet har undersökningen dragit fördel av Machin och Mayrs (2012) bok *Doing Critical Discourse Analysis*. Machin och Mayrs utgångspunkt att all kommunikation bör ses som ett resultat av semiotiska, alltså symbolmässiga, resurser och val vilka i sin tur skänker outtalade underliggande betydelser till vad som kommuniceras har varit grundläggande för undersökningens utformning. Dessa val kan ha inflytande på identitet, värderingar och handlingar. En viktig slutsats är att dessa val därför först bör beskrivas och därefter analyseras i relation till konsekvenser och maktförhållanden. (ibid.)

Begreppet diskurs används inom ett flertal olika vetenskaper. Fairclough (1995) identifierar två huvudsakliga betydelser av diskurs som begrepp. Den ena avser ett inom språkstudier välantvänt fokus på diskurs som social handling och interaktion i verkliga möten, medan den andra hör hemma i poststrukturalistisk social teori och avser diskurs som social konstruktion av verkligheten, alltså en form av kunskap. Det är denna andra funktion som är av störst intresse för denna undersökning.

Detta sätt att se på diskurser kopplar dem till ideologi. Ideologi förklarar Fairclough som mening i maktens tjänst. Oftast fungerar ideologi genom att mellan raderna i en text presentera antaganden som reproducerar ojämlika maktförhållanden. (ibid.)

Enligt Machin och Mayr (2012) riktas inom den kritiska diskursanalysen intresset mot sambandet mellan språk, makt och ideologi. Tanken är att belysa hur maktförhållanden utövas och förhandlas diskursivt i språk. Den kritiska aspekten betonas med ett, till skillnad från traditionell diskursanalys, större fokus på frågor som hur, varför och vilka ideologiska funktioner som tjänas av olika texter än den rent deskriptiva dimensionen. Dessa hur- och varförfrågor finner ofta sina svar i små språkliga ledtrådar där, efter närmare kritisk analys, makt och ideologi kan urskiljas. (ibid.)

Analysen lägger därför vikt vid att både betona val av ord och uttryck och resonera kring vad dessa val kommunicerar mellan raderna. Ibland handlar detta om ett rakt konstaterande medan jämförelser ibland används med möjliga alternativa uttryckssätt för att demonstrera skillnader i konnotation, det vill säga de associationer som skapas genom valet.

Alla 55 texter har först lästs igenom och jämförts med ett antal frågor kopplade till undersökningens frågeställningar:

- Vad kännetecknar beskrivningen av klimatfrågan?
- Vilka skiljelinjer dras upp mellan olika aktörer i texten?
- Vem eller vad bär skuld för den nuvarande situationen?
- Vilka åtgärder och lösningar föreslås?
- Vad kännetecknar beskrivningen av dessa lösningar eller åtgärder och eventuella försök att implementera dem?
- Vem eller vad bär ansvar för att åtgärda eller lösa situationen?
- Resoneras det kring systemkritiska synpunkter i texten, och vad kännetecknar i så fall beskrivningen eller framförandet av denna systemkritik?
- Finns något i texten, utöver de aspekter som behandlats ovan, som bidrar till besvarandet av frågeställningarna?

Frågorna är avsiktligt utformade för att inom ramen för undersökningens syfte vara så öppna som möjligt. Detta för att maximera materialets potential att leverera olika och eventuellt oväntade slutsatser vid analys och därmed ge undersökningen reliabilitet, samtidigt som en viss inriktning på frågorna, kopplat till frågeställningarna ämnar upprätthålla undersökningens validitet.

Frågorna har också behandlats med sin motsats i åtanke, alltså exempelvis vilka åtgärder som föreslås, men också om några tvärtom avråds ifrån. Alla frågor har dock inte alltid funnit ett svar i varje text. Exempelvis tar inte alla texter upp eller implicit behandlar skuldfrågan. Där texter har berört områdena ovan har en notering gjorts som kortfattat beskrivit hur detta område behandlas och vilken text det rör sig om. Två korta exempel visar det använda tillvägagångssättet.

En av de undersökta artiklarna innehåller följande passage:

”Om de låter medeltemperaturen stiga mer än fyra grader kommer hundra miljoner människor att drabbas av översvämningar och torka. Allt fler oväder kommer också att drabba vår kallare del av världen.” (Aftonbladet, 2014-10-27)

Denna text kan vid en första anblick te sig som ett neutralt konstaterande av fakta ur den klimatrapport rapporteringen handlar om. Med frågepunkterna ovan i åtanke kan vi dock börja nysta i vad texten säger mellan raderna. Beskrivningen av klimatfrågan

kännetecknas av dramatiska katastrofer såsom översvämningar och torka, vilka kommer att drabba massor av människor om klimatet, här i form av "medeltemperaturen", tillåts bli varmare. men märk också skiljelinjen mellan "vår kallare del av världen" och någon annans varmare ställe som skapas genom ordet "också", vilket antyder att denna någon annan är vem som avses drabbad i första hand. "Vår del av världen" måste betonas med ordet "också" just för att dessa hundra miljoner drabbade inte förutses inkludera oss. Noteringar görs alltså under punkten för gestaltningar av klimatfrågan (klimatet som hot) och punkten för skiljelinjer ("vi" som mindre drabbade än andra). "De" utgörs i detta fall av världens ledare, och det är tydligt i citatet att författaren lägger allt ansvar hos dessa för lösningen av frågan, vilket noteras under ansvarsfrågan. Därmed legitimeras också dessa ledares auktoritet, som till och med tycks sträcka sig till att bestämma över globala temperaturer, som de ju annars "låter" stiga. Även om texten alltså kan uppfattas som ett kritiskt ansvarsutkrävande fungerar den legitimerande av de rådande maktförhållandena och noteras därmed inte under punkten för systemkritik. Andra, här ej citerade, delar av texten svarar på andra frågor och noteras därefter. Detta exempel visar alltså inte den fullständiga analysen av texten, vilken behandlas i avsett kapitel, men visar tillvägagångssättet för analysen.

En text från en ledarsida i Aftonbladet kan tjäna som ett andra exempel:

"Nu har forskarna i IPCC gjort sitt. De har, med så stor säkerhet vi kan begära, visat att klimatet slår tillbaka om inget görs snarast.
Nu återstår för politiker och diplomater att göra sitt jobb.
Och för oss som medborgare att ge dem det stöd de behöver."
(Aftonbladet, 2014-11-03a)

Här tycks klimatet i stort sett bli en egen aktör i texten. Jämför påståendet om att "klimatet slår tillbaka" med följande: "Mänsklig aktivitet riskerar att kraftigt försämra klimatet om inget görs snarast". Båda påståendena säger uttryckligen samma sak, nämligen att snabba åtgärder behövs för att förhindra destruktiva klimateffekter, men där det senare påståendet skulle lägga skulden för vad som sker på mänsklig aktivitet gestaltas frågan i det ovan citerade påståendet som en av vetenskapliga auktoriteter bevisad kamp mot en fiende som kommer att slå tillbaka om vi inte agerar först. Med vi menas här alltså politiker och diplomater, som likt i det förra exemplet här legitimeras genom hänvisningen till att det är deras ansvar att ta hand om problemet. Medborgarens roll tycks i stort sett definieras kring lydnad och stöd. Genom ordet "behöver" betonas detta stöds nödvändighet. Detta kan jämföras med en uppmaning till medborgare att istället organisera sig och/eller sätta press på makthavare, vilket hade varit ett rimligt alternativt förslag som dessutom givit medborgaren ansvar och legitimitet som jämbördig aktör. Citatet ovan noteras alltså under gestaltningen av klimatfrågan som hot och betoningen av tidsaspekten genom ordet "snarast" noteras som att gestaltningen kännetecknas av tidsbrist. Ansvaret för att lösa situationen noteras ligga på makthavare, medan medborgarens ansvar främst är gentemot dessa makthavare. Lösningen formuleras aldrig tydligt i texten, men av ovan citerade del kan utläsas att det i alla fall har att göra med vad som faller inom politikernas och diplomaternas ordinarie arbetsuppgifter, bara de agerar snabbt och får folkets stöd. Texten är inte systemkritisk då rådande maktförhållanden legitimeras.

Efter grundläggande genomgång av allt material har dessa noteringar grupperats för att tydliggöra återkommande drag. En djupare analys har sedan utförts på de för syftet relevanta delarna för att närmare undersöka hur gestaltningen av dessa frågor byggs upp i materialets helhet. Detta innebär alltså att intresset riktats mot gestaltningar som återkommer i materialet och därmed tillsammans bidrar till att konstruera läsarens bild

av klimatfrågan och det är denna mer eller mindre sammanhängande bild undersökningen syftat till att analysera. För att enstaka uttalanden och formuleringar ska vara intressanta måste de relatera till större drag i den samlade bilden i materialet. Det är först då de utgör delar av vad som i denna undersökning benämns diskurser. Det kritiska elementet har influerat punkterna ovan, där exempelvis frågan om skiljelinjer mellan aktörer inte utgör en egen underrubrik i presentationen av resultat och analys, utan integreras i de andra frågeställningarna för att där underlätta synliggörandet av eventuella maktförhållanden mellan aktörer, och genom den syntes som under diskussionskapitlet knyter samman analysens poänger och relaterar denna större bild mot maktförhållanden.

2.2.3 Reflektion kring metod

Ovan beskrivna tillvägagångssätt har både svagheter och styrkor. Ett uppenbart problem är att då en kritisk diskursanalys intresserar sig just för vad som sägs mellan raderna, vilket ofta avslöjas i små detaljer och agerar som för givet tagna sanningar, kräver analysen en väldigt närgången och noggrann läsning av alla texter. Detta innebär självfallet en risk för att ett fåtal av dessa små men viktiga detaljer undgår upptäckt och därmed analys. Med risken att missa viktiga diskursiva element i åtanke har därför alla texter lästs igenom i sin helhet och allt av eventuellt intresse för undersökningen har noterats för att först i efterhand sorteras efter huruvida det noterade är tillräckligt intressant för närmare analys. Efter sammanställningen av noteringar har också möjligheten att något utelämnats hållits öppen och sökningar har gjorts i texterna efter element hittade i andra texter.

En annan möjlig invändning handlar om valet att enbart använda ”klimat*” som sökord, då andra ord kan tänkas användas inom andra diskurser, vilka i så fall utelämnas från undersökningen. Anledningarna till att inte andra sökord såsom miljö eller global uppvärmning användes har varit att dels begränsa urvalets storlek för att göra det hanterbart för undersökningen och dels att försök med nämnda sökord genererade en stor mängd irrelevant material, såsom artiklar om andra miljöproblem eller artiklar om uppvärmning inför globala idrottsevenemang. Klimat som sökord visade sig mer precist, även om en liten del av urvalet som exempelvis handlat om bilars klimatanläggningar fått sorteras bort. Undersökningen kan alltså göras på en mer omfattande skala, vilket också skulle kunna innebära fler tidningar, jämförelse mellan olika nyhetshändelser med mera. Det aktuella urvalet med två tidningar med olika politiska inriktningar, varav en kvällstidning och en morgontidning, texter publicerade både före och efter aktuell händelse samt inkluderandet av olika typer av genrer har dock varit med god marginal tillräckligt för att uppnå en empirisk mättnad och besvara undersökningens frågeställningar.

En kvantitativ metod hade kunnat läggas till den kvalitativa för att tydliggöra den aspekten av materialet, hur vanliga olika diskurser är och eventuella samband mellan dem som inte syns vid enbart en kvalitativ analys. För undersökningen har det dock varit viktigare att se vilka återkommande diskurser som finns i materialet och hur dessa gestaltar klimatfrågan än deras exakta frekvenser och liknande kvantitativa uppgifter som dock kan vara intressanta för framtida undersökningar.

En berättigad invändning gällande inkluderingen av olika textgenrer utan att närmare intressera sig för dessa är att dessa genrer produceras under olika villkor. En insändare påverkas exempelvis inte av samma faktorer som en nyhetsartikel skriven av en journalist. Detta stämmer givetvis. Valet att inte fokusera på genrer innebär självfallet

inte att genrer för olika texter inte erbjuder viktig kunskap. Poängen med denna undersökning är dock att se de förekommande diskurserna i ljuset av dagordningsteorin. Oavsett vem som skrivit den publicerade texten är det medieorganisationen som valt att publicera den och att inte publicera något annat. Det är inom denna, av medieorganisationen publicerade helhet, som diskurser tar plats och tillsammans konstruerar verkligheten för läsaren.

Undersökningen är beroende av ett tolkande tillvägagångssätt för analys. Här är det viktigt att, som Fairclough (1995), hävda det fullt möjliga i att undersöka en gestaltnings meningsskapande och relation till frågor om dominans utan att behandla själva sanningshalten i gestaltningen. Undersökningen tar alltså inte ställning till huruvida de undersökta texterna är sanna eller ej, utan syftar enbart till att analysera dem utifrån de frågeställningar som tidigare fastställts. Källmaterialet lyfts fram för att visa på vilka grunder slutsatser dras.

Tolkningsaspekten innebär enligt Ekström och Larsson (2011) inte heller att det skulle vara godtyckligt vilken av eventuellt flera tolkningar som är mest korrekt. Slutsatserna i undersökningen dras mot bakgrund av empirin och kommer att argumenteras för, samtidigt som hänsyn tas till eventuella motstridigheter i materialet. I de fall materialet uppvisat en sådan tvetydighet att det inte kunnat fastställas om en text stämmer in på en diskurs eller ej har de inte räknats till denna diskurs.

Valet av metod har byggt på den djupare analys bortom antal och kategoriseringar som metoden erbjuder. Den valda metoden möjliggör inte bara ett konstaterande om förekomsten av en diskurs, utan också ett utforskande av vad denna diskurs antyder med utgångspunkten att ingen gestaltning är vare sig självklar eller neutral. De medvetna eller omedvetna val som gestaltning kräver tenderar att avslöja diskursens förhållande till bakomliggande ideologi. Därmed finns en potential hos den kritiska diskursanalysen att synliggöra och problematisera ojämlika maktförhållanden, något som inte minst får anses av vikt vid internationella kriser.

3 Resultat och analys

Nedan presenteras de gestaltningar som funnits med utgångspunkt i undersökningens övergripande frågeställningar. Redovisningen sker under rubriker baserade på varje frågeställning samt underrubriker för varje återkommande gestaltning. Citat, både längre och kortare, har lyfts fram för att exemplifiera hur dessa gestaltningar kommer till uttryck. Kursiveringar har lagts till i efterhand för att betona enskilda ord och uttryck. Detta har syftat till att i vissa fall förtydliga var i texterna viktiga språkliga element finns. I de fall samma text uppvisar egenskaper relevanta för flera delar av undersökningen lyfts texten i fråga fram på nytt under varje relevant del.

3.1 Gestaltningen av klimatfrågan

”Det blir skrämmande visioner, men till skillnad från vanliga skräckhistorier tar de här inte slut. Världens ledare vet att isarna i Arktis redan smälter, de vet att det är bråttom, men vill helst att någon annan ska göra uppoffringarna. Klimatet kräver att människor ger upp en del av sin bekvämlighet och ingen statschef vill egentligen föreslå något sådant.”
(Aftonbladet, 2014-10-27)

Att materialet inkluderar såväl nyhetstexter som opinionstexter och insändare gör att betydande variationer kan förväntas när det gäller vilka aktörer som uttalar sig och vilka dessa aktörers intressen är. Trots detta kan ett antal återkommande tendenser urskiljas bland de undersökta texterna. Citatet ovan exemplifierar flera av dessa tendenser; beskrivningen av klimatförändringarna som hot; klimatet som en moralisk fråga; samt klimatfrågan som verktyg och arena för politisk konflikt. Nedan utvecklas dessa var för sig. Ytterligare en rubrik kommer att behandla gestaltningen av klimatet som en fråga om ekonomi.

3.1.1 Hotet

I det genomgångna materialet finns en mångfacetterad men tydlig tendens att beskriva klimatfrågan i termer av hot. Detta tar sig både uttryck genom direkta hänvisningar till just ett klimathot, och genom mer svepande antydningar. Tillkommer gör också beskrivningar av klimatförändringarna och deras konsekvenser som betonar ett dramatiskt och känsloladdat språk, exempelvis genom användningen av ord som att människor *drabbas* av *katastrofer*. I exemplet ovan drar textförfattaren i en text skriven i anslutning till Halloween paralleller mellan klimatförändringar och ”vanliga skräckhistorier” men betonar att de förstnämnda inte tar slut. Klimatfrågan beskrivs alltså i termer av ändlös skräck och därmed värre än de ändligena historier den jämförs med.

I ett exempel från Dagens Nyheter nämns klimatfrågan också sida vid sida med vad författaren menar är andra hot som förmodligen kommer att inte bara orsaka många människors död utan direkt döda dem:

”En blick på dagens rubriker visar dock att det som med störst sannolikhet kommer att *döda* och *driva* miljoner, om inte hundratals miljoner, på flykt de kommande decennierna är globala *hot* som pandemier, *klimatförändring*, terroristnätverk och organiserad brottslighet, inte krig mellan länder.” (Dagens Nyheter, 2014-11-12b)

Här tycks alltså klimatfrågan dels jämföras med sjukdomar och terrorism, samtidigt som den genom formuleringen ”kommer att *döda* och *driva* (...) miljoner (...) på flykt” görs till en medveten aktör. Exempelvis hade annars formuleringar som att klimatförändringarna *orsakar*, eller *bidrar till* miljoners död eller flykt resulterat i klimatet som en mer passiv faktor som dock kan få dessa följder.

Det undersökta materialet bjuder på många fler exempel över sammankopplingen mellan klimatfrågan och hot. I Dagens Nyheter beskrivs rapporten på nyhetsplats som ”skrämmande” (Dagens Nyheter, 2014-11-03c), i en insändare som ”ödesdigra varningar” (Dagens Nyheter, 2014-11-12a) och i en kulturdebatttext låter författaren hotet om ett atomkrig som ”skulle spränga vår planet sönder och samman” utgöra bakgrunden mot vilken ”klimatkrisen” presenteras:

”folk och nationer levde i påtaglig skräck för att det Stora atomkriget skulle spränga vår planet sönder och samman (...). Men nu har även klimatkrisen (...) fått allt fler att förstå att den nuvarande globala utvecklingen är rent fysiskt ohållbar.” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b)

Klimatkrisen och atomkriget blir i texten ovan representanter för samma, ohållbara, utveckling. Kanske är dock inte jämförelsen med atomkriget fullt så långsökt som först

kan tyckas, då samma text längre ner återkommer till ”kampen mot den globala uppvärmningen”.

På Aftonbladets ledarsida kan under rubriker som ”På randen till klimatkatastrofen” läsas att utan snabba åtgärder från politiker är ”kampen förlorad” (Aftonbladet, 2014-11-01b). Klimatet, visar det sig också, ”slår tillbaka om inget görs snarast” (Aftonbladet, 2014-11-03a).

Ett annat exempel på klimatfrågans gestaltning, också från Aftonbladets ledarsida, pekar på en intressant skillnad:

”Om de låter medeltemperaturen stiga mer än fyra grader kommer hundra miljoner människor att drabbas av översvämningar och torka. Allt fler oväder kommer också att drabba vår kallare del av världen.” (Aftonbladet, 2014-10-27)

Dels betonas i citatet ovan att otroliga mängder människor ”drabbas” av olika katastrofer, men dels görs också en åtskillnad som synliggörs vid närmare analys av den andra meningen. För det första handlar det i den andra meningen inte längre om att *människor* drabbas, utan *vår del av världen*. Detta gör hotet mer diffust och riktar till viss del bort det från läsaren. För det andra handlar det då heller inte längre om översvämningar och torka, utan om ”oväder”, något vår del av världen ju upplevt i alla tider – de kommer bara att bli fler. Men författaren har för det tredje intressant nog smugit in ordet ”också” i texten. Om vår del av världen *också* drabbas, pekar det på att drabbandet i första hand avser någon annan. I detta fall gör meningen det uppenbart att denna någon i alla fall inte är *vi*, utan människor på varmare breddgrader. Även i Dagens Nyheter syns en liknande skiljelinje:

”Effekterna av klimatförändringarna, som värmeböljor, översvämningar, stigande havsnivåer och hotad livsmedelsförsörjning, kommer att finnas kvar - även i Sverige - och öka.” (Dagens Nyheter, 2014-11-04a)

Här fyller ”även” samma funktion som ”också” i det förra exemplet genom att poängtera att effekterna, förutom de som förutsätts drabbas i första hand, *även* påverkar Sverige. Exempelen ovan pekar på att gestaltningen av klimatfrågan som hot inte enbart berör hotets vara eller icke vara, utan även vem eller vad som hotar respektive hotas.

Medan Dagens Nyheter tydligt utmålade klimatförändringarna som dräpare av människor ovan kan också dess raka motsats läsas i Aftonbladet, där en insändare hävdar att klimatet i sin tur hotas av att för mycket mat slängs (Aftonbladet, 2014-11-01a). FN:s generalsekreterare Ban Ki-Moon citeras också då han pratar om ”hotet mot vårt klimat” (Aftonbladet, 2014-11-03b), vilket dock är tidningens formulering och inte ett direkt citat av generalsekreteraren. Också i Dagens Nyheter förekommer i en debattartikel formuleringen ”kampen (...) för (...) värnet av livet och Moder Jord” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b). Den överväldigande majoriteten av texterna talar ändå om hotet *från* klimatet, snarare än hotet *mot* detsamma. På Aftonbladets ledarsida nämns exempelvis ”hoten från ett förändrat klimat” (Aftonbladet, 2014-11-03a), medan Dagens Nyheter pratar om ”hotet från den globala uppvärmningen” (Dagens Nyheter, 2014-11-16c). På nyhetsplats skriver Dagens Nyheter om regeringskansliets nya krisorganisation som ska arbeta med rikets säkerhet, där statsminister Stefan Löfven nämner ”såväl ebolaepidemin (...), som klimathotet, terrororganisationen IS...” som exempel på frågor som ska behandlas (Dagens Nyheter, 2014-11-15a). Ett debattinlägg i Aftonbladet hävdar att bland annat ”klimatförändringar (...) sätter stor press på miljön i världshaven” och att ingen därför ”bör förvånas när såväl fiskbestånd som ekosystem

kollapsar” (Aftonbladet, 2014-11-04a). I Aftonbladet presenteras också avsnitt av TV-programmet Mitt i naturen på följande vis:

”Fjällräven har länge varit hotad – av jägare ute efter dess eftertraktade päls, av rädda fårägare och av rävskaab. I Sverige är den redan rödlistad och nu finns ett ytterligare hot mot arten – klimatet.” (Aftonbladet, 2014-11-06b)

I Dagens Nyheter beskrivs Stockholms förhållande till kolet genom en jämförelse med 1980-talet. Då, skriver artikelförfattaren, ”fanns ingen klimatdebatt om att jordklotet hotar att dö av värmeslag om vi inte stryker användningen av fossila bränslen” (Dagens Nyheter, 2014-10-27). Återigen görs här klimatet, eller jordklotet, till en medveten aktör. Det är i texten inte användningen av fossila bränslen som dödar jordklotet. Istället är det jordklotet som inte bara riskerar, utan hotar att dö om inte användningen stryps.

Termen *klimathotet* blir intressant i denna fråga om vem eller vad som hotar och hotas. *Klimathotet* används frekvent i båda de undersökta tidningarna i formuleringar som ”Klimathotet – ett politiskt problem” (Aftonbladet, 2014-11-03a) och ”klimathotets tid” (Dagens Nyheter, 2014-11-03a). Att skriva *klimathotet* antyder just ett hot från klimatet, snarare än mot det, på samma sätt som en hänvisning till *terrorhotet* snarare pekar på ett hot från än mot terrorism. I texten där statsminister Stefan Löfven är det inte tänkbart att klimathotet avser ett hot från rikets säkerhet. Istället framställs det som ett hot, jämte terrorism, mot rikets säkerhet som ju ska vara fokus för den nya krisorganisationen.

Vad och vem som hotas varierar i materialet men tycks just genom denna variation ge en tämligen tydlig bild. Ovan har hoten mot såväl sårbara arter och rikets säkerhet redan nämnts. I Dagens Nyheter beskriver en text ”risken för översvämningar, svåra värmeböljor, hälsa, ekonomi och livsmedelsförsörjning” (Dagens Nyheter, 2014-11-04a). Hotet beskrivs alltså som omfattande och mångfacetterat, något som påverkar en mängd centrala områden i människors liv. Vissa texter drar detta ett steg längre. Här i Dagens Nyheter:

”Barnen är framtiden, sägs det men först när vi vuxna tar vårt ansvar och motverkar klimatförändringarna kommer barnen, och vi, att kunna ha en strålande framtid att se fram emot.” (Dagens Nyheter, 2014-10-30)

I detta citat tycks klimatförändringarnas hot omfatta hela framtiden, både för de nu vuxna och nästa generation. Ordet hot används här inte explicit, men genom att klimatförändringarna förutsätts behöva motverkas för att den strålande framtiden överhuvudtaget ska kunna ses fram emot ligger klimatets hot mot denna framtid implicit i texten. Denna typ av bredare hotbilder förekommer flitigt i det undersökta materialet. Läsaren möts av flertalet beskrivningar av hur klimatet kommer att ”göra livet på denna enda värld så oändligt mycket svårare” (Aftonbladet, 2014-11-03a), eller att risken är ”stor för allvarliga effekter på samhället och naturen” (Dagens Nyheter, 2014-11-02a), att på sikt drabbas ”alla, ekonomiskt, socialt och miljömässigt” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b)

En tydlig tendens kan också märkas när det gäller ett betonande av tidsaspekten. Från att experter förväntas ”uppmana världens alla politiker till snabba åtgärder” (Aftonbladet, 2014-11-01b) och att utsläppen måste ”minska snabbt” (Dagens Nyheter, 2014-11-13), via påståenden om att världens ledare ”vet att det är bråttom” (Aftonbladet, 2014-10-27) och behovet av att världen ”snabbt enas” till beskrivningen av de ”snabba klimatförändringarna” (Dagens Nyheter, 2014-11-03c) och de ”snabbt krympande

glaciärerna” (Aftonbladet, 2014-11-03b) vävs en tidsbrist in i gestaltningen av klimatfrågan.

Sammanfattningsvis kan alltså hävdas att gestaltningen av klimatfrågan präglas av en komplex hotbild. Inom denna gestaltning beskrivs klimatet återkommande som en skrämmande och katastrofbringande, men också medveten aktör, vilken tycks agera efter en egen vilja när den hotar en lång rad mänskliga och naturliga system. Med detta ej sagt att människor eller andra aktörer inte skuldbeläggs för vad som sker. Skuld- eller ansvarsfrågan kommer att utvecklas längre fram under egen rubrik. Klimatet kommer att döda, drabba och driva människor på flykt. *Vi* befinner oss i en kamp mot klimatet, som *vi* riskerar att förlora om *vi* inte agerar snabbt nog. Det är bråttom, eller som en insändare i Dagens Nyheter uttrycker det; ”åtgärder krävs NU!” (Dagens Nyheter, 2014-11-10a)

Då flertalet element ur denna gestaltning återkommer frekvent i materialet där vissa aspekter av problematiken framhävs vid upprepade tillfällen bör de enligt primingteorin påverka publikens associationer kring klimatfrågan. Genom att applicera primingteorin på gestaltningen framträder ett associativt nätverk kring noden klimatet, som tydligt kopplar samman detta fenomen med

- Hot (mot arter, rikets säkerhet, framtiden m.m.)
- Skräck (skrämmande läsning, skrämmande visioner m.m.)
- Krig (jämförs med kärnvapenhotet, behandlas gemensamt av regeringen m.m.)
- Naturkatastrofer (värmeböljor, översvämningar m.m.)
- Kamp (kamp mot den globala uppvärmningen, klimatet slår tillbaka m.m.)
- Tidsbrist (bråttom, snabbt krympande glaciärer m.m.)

3.1.2 Klimatet som moralisk fråga

Med moralisk fråga menas här tendenser att klimatproblematiken inom de undersökta texterna tycks innebära egna eller placeras inom existerande moraliska ramverk för mänskligt handlande. Ett exempel på detta är då en ledartext i Aftonbladet behandlar huruvida Bromma flygplats ska behållas eller läggas ned och bli bostäder:

”Några får ta tåget från Arlanda och de som bor närmre får ta tåget hela vägen. Det *borde* de ändå göra *med tanke på klimatet*” (Aftonbladet, 2014-11-06a)

Texten berör inte främst klimatfrågan, som här bara nämns i förbigående. Kanske just därför är det slående hur en snabb referens till ”klimatet” ska ge läsaren en uppfattning om vad dessa resenärer ”borde” göra. Citatet ovan är ett exempel på hur klimatproblematiken tycks skapa ett nytt moraliskt ramverk som reglerar hur människor bör agera. Detta ramverk tycks också vedertaget nog för att här kunna hänvisas till utan närmare förklaring. Ur ett primingperspektiv verkar det som att associationer mellan klimatfrågan, moral och kollektivtrafik upprepats så pass ofta att textförfattaren helt enkelt litar på att dessa associationer ska göras efter en snabb hänvisning till noden klimat. Två andra exempel på den koppling som tycks åsyftas hittas i materialet. Ett sms publicerat i Dagens Nyheter lyder ”för miljön, klimatet och för oss människor behöver vi färre bilar och flygplan” (Dagens Nyheter, 2014-11-14a), medan en insändare i samma tidning hävdar att ska ”efterfrågan på *tågresor* öka behövs en skatteväxling som gör *flyget dyrare* och det *klimatsmarta resandet billigare*” (Dagens Nyheter, 2014-11-12a). Noteras kan här hur ”tågresor” inom loppet av en mening förvandlas till ”det klimatsmarta resandet”. Hänvisningen i det första citatet förefaller alltså ha stöd i andra delar av materialet.

Ett tydligare exempel kommer från en insändare i Aftonbladet som för att möta problemen med utsläpp av växthusgaser förespråkar skyddstullar mot länder vars industrier står för stora utsläpp:

”Läser dagligen om alla vetenskapsmän som påstår att "slutet" är nära på grund av koloxidens förekomst. Tacksamt att skylla enbart på denna oxids orsak till jordens drastiska klimat. För vad kan vi beskatta enklare än just den. Samtidigt köper vi allt mer från Kina som är den största *boven* i utsläpp av just aktuell gas.” (Aftonbladet, 2014-11-07)

Insändaren går alltså steget längre än föregående exempel och hävdar inte bara vad som borde eftersträvas eller undvikas, utan tillskriver därutöver ett oönskat beteende som brottsligt genom att beteckna Kina som ”boven”. Textförfattaren är inte ensam om denna gestaltning. I DN Debatt kritiserar utsläpps begränsningar och handel med utsläppsrätter, då ett ”system som systematiskt *bestraffar* dem som ansträngt sig för att spara energi och *belönar* slösarna är varken politiskt eller *moraliskt* försvarbart.” Istället förordar debattörerna ”*strafftullar*” mot länder som inte inför koldioxidskatter. Skattesystemet har, enligt debattörerna,

”...också fördelen att det(...) inte inbjuder till *fusk* på samma sätt som utsläppsrättssystemet. Det är alltså förhållandevis lätt att efterfölja och *kontrollera*.” (Dagens Nyheter, 2014-11-02a)

I en annan text kallas Kina och USA ”Världens största *miljöbovar*” (Dagens Nyheter, 2014-11-13). På en ledarsida i Aftonbladet antar denna moraliska gestaltning närmast religiösa former med underrubriker som ”Syndaren: Människan” och ”Alla måste offra” (Aftonbladet, 2014-11-03a), vilket tydligt lägger en kollektiv skuld på alla människor och anknyter till välkända, framförallt kristna, berättelser om synd. Dessa exempel visar på hur klimatfrågan till skillnad från det första citatet tycks placeras inom andra, redan existerande moraliska ramverk. Inom dessa ramverk handlar problemet inte om ett felaktigt system, utan om att enskilda ”bovar” bryter mot regler, fuskare fuskar och ”syndare” syndar. Av detta följer att de potentiella fuskarna behöver kontrolleras, bovarna straffas och syndarna offra.

I Dagens Nyheter beskrivs i en kulturdebattartikel hur kulturskapare bidrar i ”kampen mot girighet och fördumning och för *rättvisa*, frihet, humanism och värnet av livet och Moder Jord” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b). Här kan noteras hur debattören låter klimatfrågan ta plats bredvid en rad moraliskt positivt laddade ord som ”rättvisa” i motsats till negativt laddade ord som ”girighet”. En annan text hävdar angående hoppet att klimatförändringarna ska kunna stoppas att det ”handlar om *rättvisa*, mat, hälsa, *miljö*, jobb och ekonomi.” (Dagens Nyheter, 2014-11-03c)

I ett annat exempel avslutas en text som problematiserar förhållandet mellan klimatförändringarna och tekniska lösningar med att konstatera att

”Vi har ett ansvar som vi måste ta utan garantier. Och ingen teknologi i världen kan rädda oss om vi inte tar det. Arthur C Clarke konstaterade:
”Man kan inte ha en bättre vetenskap än man har moral...” (Aftonbladet, 2014-11-16)

Detta antyder att klimatfrågans lösning är moralisk i högre grad än vetenskaplig eller teknologisk eftersom den moraliska dimensionen anges som definierande för den vetenskapliga.

Sitt kanske tydligaste uttryck finner denna gestaltning i Dagens Nyheter under rubriken ”Dags att plocka fram etiken i klimatfrågan”, där en nationalekonom efterfrågar en större tonvikt vid de etiska och moraliska aspekterna i debatten om klimatfrågan:

”Därför är det viktigt att den moraliska och etiska dimensionen av klimatfrågan blir tydlig så att vi undviker undanflykterna, menar han, inte minst eftersom det är världens fattiga länder som drabbas mest av klimatförändringarna medan de rika länderna står för en stor del av utsläppen.

(...)

Det finns positiva effekter för ekonomin. Men sammantaget finns det inte stöd för att minskade utsläpp kommer att bli helt gratis eller lönsamt. Det kommer att kosta lite grann. Inte oerhört mycket, men lite. Vi ska inte göra det för att vi tror att vi är smarta, utan av etiska skäl...” (Dagens Nyheter, 2014-10-26b)

Här görs den moraliska dimensionen manifest på ett sätt som mer antyds i många av de andra texterna. Att författaren lyfter fram ett konkret orättvist förhållande mellan rika och fattiga länder förstärker denna dimension. De moraliska, eller etiska, skälen beskrivs inte bara som en viktig motivation för handling utan som de främsta skälen, överordnade förhoppningar om andra positiva effekter av de nödvändiga reformerna, varav författaren öppet tonar ned de ekonomiska.

Denna moraliska gestaltning tar sig alltså ett antal både latent och manifesta uttryck i materialet. Den gestaltar klimatfrågan som en fråga om rätt och fel, brott och straff. De lite olika liknelser som används ger olika implikationer, som att liknelsen med synd likt tanken om arvssynd skuldbelägger alla människor, medan en brottsmetafor snarare pekar ut specifika ”bovar”. Gemensamt har de dock faktumet att de gestaltar klimatfrågan som präglad av regelbrott snarare än systemfel.

När moralen lyfts fram i debatten gör den det som ett argument som tycks ta plats framför andra. Vare sig det är framför ekonomiska, teknologiska, bostadspolitiska eller andra ”smarta” argument bör klimatfrågans moraliska dimension på egen hand styra aktörers handlingar.

Även här kan primingteorin användas för att se vilka kopplingar som premieras i medierapporteringen. Inte minst det inledande citatet om Bromma flygplats som visar på att även författaren förväntar sig att dessa kopplingar är så pass starka att blotta hänvisningen till klimatfrågan ska inbringa en känsla av rätt och fel pekar på detta. Det finns inom denna gestaltning klara tendenser att göra följande associationer kring klimatfrågan:

- Lag och ordning (bovar, straffas m.m. Även: syndare, offra, fuskare m.m.)
- Etik och moral (vetenskap kan ej vara bättre än moral, dags att plocka fram etiken m.m.)
- Ovan moraliska aspekt som överordnad andra argument (ingen teknik kan rädda oss om vi inte tar ansvar, inte för att vi tror att vi är smarta utan av etiska skäl m.m.)
- Rättvisa (kampen för rättvisa, världens fattiga drabbas mest medan rika står för utsläpp m.m.)
- Andra samhällsfrågor (frihet, humanism, värn av livet, hälsa, jobb m.m.)

3.1.3 Klimatfrågan som verktyg och arena för politisk konflikt

Trots ovan behandlade gestaltningar som hot och moralisk fråga finns också återkommande drag av ett slags lämnande av själva klimatfrågan i bakgrunden för politiska konflikter. Statsminister Stefan Löfvens misslyckade försök att få igenom regeringens klimatmål för EU i EU-nämnden ger flertalet tydliga exempel på detta:

”Kaos i EU-nämnden

Stefan Löfven åker på sitt första EU-toppmöte utan stöd för regeringens klimatpolitik - i stället tvingas han driva *Alliansens politik* i Bryssel. Detta efter ett *rörigt* möte i EU-nämnden där Löfvens motstridiga sifferexercis hade *hånats*.

'Kanske det mest *förvirrande* mötet i nämndens 20-åriga historia', enligt Anders Selnes på Europaportalen.” (Aftonbladet, 2014-10-28)

Här kan noteras hur det viktiga, det som betonas i texten, inte handlar om politiskt sakinhåll, utan om hur statsministern förlorat en konflikt och fått ge vika för oppositionens förslag. Texten behandlar det som viktigare att beskriva hur den ”motstridiga sifferexercisen hade hånats” än att förklara vad sifferexercisen innebar. Vikten läggs alltså inte i *vilken* politik som förs, utan *vems*. Läsaren får veta att mötet varit ett ”rörigt” och ”förvirrande” ”kaos”, men inget om vad som faktiskt ska göras åt klimatfrågan. Ett annat exempel anstränger sig mer för att även beskriva debattens politiska innehåll:

”Det gick, för att uttrycka sig försiktigt, sådär.

Löfven lyckades inte förklara vad regeringen ville, sammanträdet avbröts - och vid den slutliga omröstningen *vann Alliansens linje*.

Sverige vill att EU:s klimatmål ska vara 40 (minskningen av utsläpp av växthusgaser 2030), 27 (andelen förnybar energi) och 30 (energieffektivisering).”

(Aftonbladet, 2014-10-26a)

Rubriken lyder ”En kaotisk vecka för den nya regeringen”, och texten fokuserar likt den ovan på regeringens kaosartade nederlag mot Alliansen i huvudsak. Ett försök görs i slutet av citatet att sammanfatta Sveriges officiella hållning, men redovisningen är tämligen obegriplig. Huruvida minskningen av utsläpp av växthusgaser avser 40 ton, 40 procent eller 40 matskedar anges exempelvis inte, och även om procent rimligen kan antas avses redogörs inte för vilka nivåer som 2030 kommer att jämföras med. En annan text om samma händelse beskriver statsministern som så ”tafflig” att det blir ”närmast plågsamt”, men inte heller där ges en begriplig förklaring av den politiska sakfrågan utöver att Löfven ”krävs på besked om Sveriges inställning i förhandlingarna om ett nytt klimatavtal” (Aftonbladet, 2014-10-31). På liknande sätt beskrivs samma möte i en Aftonbladstext som ”kalabaliken i EU-nämnden” (Aftonbladet, 2014-11-05). Ytterligare en text beskriver sedan själva mötet med EU-ledare som ”nästa schabbel” (Dagens Nyheter, 2014-11-16a)

Barack Obama väntas fram till presidentvalet 2016 ”i än högre grad utnyttja sin verkställande makt och runda kongressen i frågor om invandring, klimat och infrastruktur” (Dagens Nyheter, 2014-11-04c). När Dagens Nyheter rapporterar om hur miljöministern kontaktat media för att berätta om ståndpunkten inför ett EU-möte får läsaren inte veta innehållet, men däremot att det var ”en ståndpunkt som sedan inte visade sig vara förankrad hos statsminister Stefan Löfven” (Dagens Nyheter, 2014-11-10b). I båda dessa fall beskrivs klimatet just som verktyg och arena för politisk konflikt, medan själva sakfrågan får stå åt sidan.

Grön ungdoms språkrör skyller i Aftonbladet Miljöpartiets dåliga valresultat på att de ”misslyckades med att prata klimat” (Aftonbladet, 2014-10-29). Miljöpartiets misslyckande med att prata klimat resulterade i att partiet, som texten uttrycker det, ”tappade i valsprutan”. Sportmetaforer återkommer på fler ställen i materialet. Exempelvis blir detta tydligt när en insändare hävdar att ”Norge slår Sverige inte bara i skidor utan även i elbilar” (Dagens Nyheter, 2014-11-10a) och beskriver den nuvarande utvecklingen som att ”Norge drar ifrån i både skidspåren och den fossilfria bilfilen”. I en annan text konstateras angående miljö- och klimatfrågorna att ”enligt en studie gjord av Yale universitetet har de *svenska prestationerna* på området *halkat efter* flera andra EU-länder.” (Aftonbladet, 2014-11-13)

Det finns också flertalet exempel på fall där klimatfrågan behandlats med mer tonvikt på sakfrågan, men som också kännetecknas av konflikter. Här i Aftonbladet:

”Hindren är *politiska*. Åtgärderna måste sättas in nu, samtidigt som hoten från ett förändrat klimat för de flesta ännu framstår som något i en *diffus framtid*. Det är ingen bra kombination, i alla fall inte för *politiker* som vet att de måste *möta väljarna* inom några få år.” (Aftonbladet, 2014-11-03a)

Här problematiserar författaren klimatfrågans karaktär mot det politiska systemet. Texten förutsätter att de åtgärder som behövs skulle påverka politikerns förhållande till väljare på ett negativt sätt. I detta perspektiv hindrar det politiska systemet åtgärder som behövs för att möta klimatfrågan. En liknande poäng förs fram i en annan text, även återgiven i analyskapitlets inledning, som hävdar att klimatet ”kräver att människor ger upp en del av sin bekvämlighet och ingen statschef vill egentligen föreslå något sådant” (Aftonbladet, 2014-10-27). Därför, menar författaren, vill världens ledare ”helst att någon annan ska göra uppoffringarna” och det var också ”därför det blev ett sådant bråk på EU:s toppmöte och i EU-nämnden härom veckan”. Dessa texter beskriver i princip en politisk lösning på klimatfrågan som en omöjlighet för de flesta politiska ledare: ”ingen statschef vill föreslå något sådant”, ”ingen bra kombination (...) för politiker som (...) måste möta väljarna om några få år”. Denna påstådda ovilja att göra uppoffringar kan också ta sig helt andra uttryck på grund av obehaget i att göra ett själviskt val, enligt en text i DN:

”En politiker tänker inte 'det vi gör kanske leder till katastrof, men sådant är livet, och jag vill vinna nästa val'. I stället *intalar* man sig själv att man har ett annat skäl” (Dagens Nyheter, 2014-10-26b)

Viktigt i citatet ovan är ordet ”intalar”, som tydligt pekar på det påhittade i detta andra skäl. Alla tre av dessa texter pekar alltså på klimatfrågan som politiskt kontroversiell, där den politiker som tar det första steget bestraffas för detta genom att förlora väljare.

Mot detta skall sägas att ett annat återkommande uttryck, bland annat i alla tre av de senast citerade texterna, är att om utsläppen ska minska ”måste många av världens länder komma *överens*” (Dagens Nyheter, 2014-10-26b), ”Det är då världens ledare måste komma *överens* om att minska uppvärmningen” (Aftonbladet, 2014-10-27), samt ”Låt oss hoppas (...) att världens länder kan komma fram till en *överenskommelse* som faktiskt bryter utvecklingen mot större och större utsläpp” (Aftonbladet, 2014-11-03a). Gemensamt för alla tre fall är dock att denna överenskommelse förekommer som en förhoppning i texterna, snarare än ett faktum. Världens ledare och länder ”måste” förvisso komma överens, men inte för att någon tvingar dem eller för att *det är så det funkar*, utan för att vi ska ”lyckas med detta” (Dagens Nyheter, 2014-10-26b) och för att annars drabbas ”hundra miljoner människor (...) av översvämningar och torka”

(Aftonbladet, 2014-10-27). Talet om att komma överens motsäger alltså inte beskrivningarna av konflikter utan tycks ge uttryck för förhoppningar. Ett annat exempel på denna spänning mellan överenskommelser och konflikter behandlar en överenskommelse mellan USA och Kina att begränsa sina utsläpp av växthusgaser. Efter beskrivningen av överenskommelsens karaktär påpekas att president Barack Obama måste ”få igenom denna kraftiga utsläppsreducering i USA-kongressen”, vars republikanske majoritetsledare ”utdömde Obamas plan som 'orealistisk'” (Dagens Nyheter, 2014-11-13).

Föregående överenskommelser och klimatmöten som det i Köpenhamn 2009 beskrivs också återkommande i väldigt negativa ordalag. Aftonbladet beskriver IPCC-rapporten som

”ett led i förberedelserna inför FN:s nya klimatmöte i Paris i slutet av nästa år. Det förra, i Köpenhamn 2009, *bröt som sagt samman helt och hållet.*” (Aftonbladet, 2014-10-26b)

Dagens Nyheter skriver å sin sida följande på ledarsida:

”Bland de viktigaste lärdomarna från det *misslyckade* Kyotoprotokollet och de *havererade* klimatförhandlingarna i Köpenhamn för fem år sedan är att inte sätta allt hopp till en enda modell.” (Dagens Nyheter, 2014-11-04b)

En debattartikel beskriver Kyotoprotokollet som både ”verkningslöst” och ”direkt skadligt”, bland annat eftersom

”förhandlingarna kring vem som får släppa ut hur mycket – fördelningen av utsläppsrätter - har karaktären av ett *nollsummespel* där *alla vill slippa undan*” (Dagens Nyheter, 2014-11-02a)

Återigen kan alltså samma tendens märkas i att beskriva de politiska förhandlingarna som ”nollsummespel där alla vill slippa undan” som tidigare bestått i hoppet att ”någon annan ska göra uppoffringarna”.

Samtidigt som denna betoning av politiska konflikter återkommer i materialet, framträder också en tydlig kategorisering av klimatfrågan som hemmahörande i den politiska sfären. Detta märks tydligt exempelvis under rubriker som ”Klimathotet – ett politiskt problem” (Aftonbladet, 2014-11-03a), men också då ”Lars J Nilsson menar att det i stället är en politisk fråga,” (Dagens Nyheter, 2014-11-02b) eller då det i Aftonbladet hävdas att ”om man erkänner att klimatförändringarna är på riktigt måste man också erkänna att politiken har en viktig roll att spela.” (Aftonbladet, 2014-11-16)

Det finns alltså fog för att hävda att gestaltningen av klimatfrågan i det undersökta materialet präglas av konflikt. Konflikterna kan utspela sig inom ett lands politiska landskap eller på internationell nivå, men i slutändan handlar det i första hand om en politisk kamp om röster och inflytande, där själva klimatfrågan kommer i andra hand och ingen är beredd att göra de ”uppoffringar” klimatet kräver. Även läsaren tycks förväntas värdera den politiska kampen högre än det sakpolitiska innehållet. Större vikt läggs exempelvis vid att läsaren ska få veta att Stefan Löfven måste framföra Alliansens förslag i Bryssel än vad detta, eller för den delen regeringens eget, förslag innebär. Samtidigt som den alltså behandlas som sekundär antas klimatfrågan höra hemma i just detta politiska sammanhang.

De undersökta texterna visar ett tydligt mönster av repetering kring ett fåtal gestaltningar. För att koppla detta till primingteorin kan följande återkommande associationer noteras i materialet:

- Klimatfrågan och politisk maktkamp (statsministern ska driva Alliansens förslag, nollsummespel m.m.)
- Klimatpolitik och sport (prestationerna halkar efter, Norge drar ifrån m.m.)
- Klimatåtgärder och folkligt missnöje (ingen bra kombination för politiker som ska möta väljare, jag vill vinna nästa val m.m.)
- Förhandlingar och misslyckanden (kaos i EU-nämnden, Köpenhamn bröt samman helt och hållet m.m.)

3.1.4 Klimatet som kostnad

Dagens Nyheter rapporterar om en beräkning gjord av forskare i Kina som syftar till att ”sätta ett *pris* på vad användningen av kol *kostar* i miljöförstöring och ohälsa”. Priset uppskattas till 260 yuan per ton koldioxid. Detta får i texten kritik av en docent:

”Han konstaterar att det *inte räcker* med 260 yuan per ton för att beräkna den fullständiga inverkan av kolet. Om även långsiktiga sociala förändringar till följd av klimatförändringar räknas in måste ytterligare 160 yuan läggas till för varje ton.” (Dagens Nyheter, 2014-11-06a)

Klimatförändringarna får alltså en exakt kostnad fastställd i en modern valuta. Vad dessa ”sociala förändringar” innebär och vad dessa 160 yuan skulle betala utreds inte närmare, då texten tar slut efter det citerade stycket. Att 260 yuan ”inte räcker” antyder dock att de 160 ytterligare yuan alltså är tillräckligt för dessa kostnader.

Gestaltningen av klimatet som en ekonomisk fråga är ett sätt många texter tycks försöka konkretisera problematiken. Jag skriver försöka eftersom summorna, likt exemplet ovan, antingen är uttalade eller saknar närmare förklaring. En annan text konstaterar angående möjligheten att begränsa klimatförändringarnas konsekvenser:

”Det handlar om rättvisa, *mat, hälsa, miljö, jobb* och ekonomi. För det kommer inte att bli *dyrt*, inte tillnärmelsevis lika *dyrt som effekterna* av klimatförändringarna blir om vi fortsätter som nu.” (Dagens Nyheter, 2014-11-03c)

Bland de uppräknade områdena väljer författaren att utveckla ett enda, och detta enda är ekonomi. Att fortsätta enligt nuvarande modell menar författaren kommer att resultera i *dyra* konsekvenser. På liknande sätt beskriver en annan text hur fler och fler människor ser den nuvarande utvecklingen som ”en dålig affär som på sikt drabbar oss alla, ekonomiskt, socialt och miljömässigt” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b). Alla tre exempel ovan pratar om klimatfrågan som en fråga om ekonomi. Om författarnas avsikter med detta är svårt att dra slutsatser, men försök tycks ha gjorts att använda ord som ”dyrt”, ”kostnad” och ”dålig affär”, vilka alla pekar på en negativ innebörd. Samtidigt väcker dock valen av uttryck frågan huruvida världen kanske ändå har råd med klimatförändringarna. Så länge ekonomin går bra blir det svårt att se att de 260 yuan som i texten sägs motsvara ungefär 300 kronor, och de 160 yuan docenten vill lägga till för klimatförändringarna, skulle utgöra en oöverstiglig kostnad. Läsaren får aldrig ta del av den summa priset ska multipliceras med, eller hur ”dyrt” det skulle bli att ta konsekvenserna av klimatförändringen. En annan implikation av en ekonomisk metafor eller förklaringsmodell blir att allt som står på spel är lika utbytbar, och därmed ersättligt, som pengar. Ännu en text varnar om risken för ”översvämningar,

svåra värmeböljor, hälsa, *ekonomi* och livsmedelsförsörjning” (Dagens Nyheter, 2014-11-04a).

Vice ordförande i Stockholms miljö- och hälsoskyddsmyndighet kommenterar i Dagens Nyheter kostnaden för att stoppa kolanvändningen senast 2020:

”Vi vet att *det kostar* pengar men inte *hur mycket*. Men vi är *redo att betala*. *Kostnaden för att inte göra något* för att minska vår klimatpåverkan är *mycket större*”
(Dagens Nyheter, 2014-10-27)

Notera likheterna mellan citatet ovan och det tidigare om att åtgärder inte kommer att ”bli *dyrt*, inte tillnärmelsevis lika *dyrt som effekterna* av klimatförändringarna”. I en annan text föreslås att Fortum säljer sina överblivna utsläppsrätter ”till företag som behöver dem för att betala för sina koldioxidutsläpp” (Dagens Nyheter, 2014-10-28b). I alla dessa fall återkommer denna gestaltning av utsläpp och klimatförändringar som något som har ett pris som kan betalas.

I Dagens Nyheter argumenterar en nationalekonom för en tydligare moralisk debatt kring klimatfrågan och uppges vara ”kritisk till politiska resonemang om att klimatarbetet är en förutsättning för ekonomisk tillväxt och att det vi gör för klimatet också är bra för svenska företag.” Detta förefaller alltså vara ett reflexivt undantag som motsätter sig den ekonomiska inramningen av debatten. Kort därefter återkommer dock samma nationalekonom till följande formulering av klimatfrågans problem:

”Att vi är dåliga på att hantera klimatfrågan beror framför allt på att varje enskilt land måste *betala hela notan* för att minska sina utsläpp samtidigt som hela världen får *ta del av vinsten*: ett bättre klimat. Vi delar på nyttan men inte på *kostnaden*.”
(Dagens Nyheter, 2014-10-26b)

Även denna, vid en första anblick till den aktuella gestaltningen kritiska, textförfattare återfaller alltså i samma gestaltning. Fler exempel finns i materialet på hur det politiska agerandet kring klimatproblemen förklaras med ett ekonomiskt språk. Tre debattörer skriver i DN Debatt att en handel med utsläppsrätter över Atlanten inte skulle fungera, eftersom ett ”system som systematiskt bestraffar dem som ansträngt sig för att *spara energi och belönar slösarna*” varken är ”politiskt eller moraliskt hållbart” (Dagens Nyheter, 2014-11-02a). Miljöminister Åsa Romson uttalar sig också om hur rika länder som Sverige ”*gjort av med mycket av utsläppsbudgeten*” (Dagens Nyheter, 2014-11-04a).

Bilden av klimatförändringarna som en ekonomisk fråga förstärks ytterligare då lösningar diskuteras i texterna. Detta redovisas under rubriken för lösningar nedan och kommer inte att utvecklas här. Här räcker det att konstatera att gestaltningen av klimatfrågan återkommande använder sig av ett ekonomiskt språk. Effekterna av klimatförändringarna tenderar att betecknas som *kostnader*, ett *dyrt pris* eller sammantaget en ”dålig affär”. Denna gestaltning antyder också att en utbytbarhet, motsvarande den mellan en krona och en annan eller den mellan pris och vara, präglar eventuella konsekvenser. Har en aktör bara tillräckligt med pengar kan alltså klimatförändringarna betalas för. Exakt vad detta kostar eller vad pengarna i praktiken skulle köpa lämnas osagt.

Ur ett primingperspektiv synliggörs en stark övergripande koppling mellan klimatet och ekonomi. Denna tar sig uttryck genom ett antal underordnade associationer:

- Klimatförändringarnas effekter och kostnader (160 yuan måste läggas till för klimatförändringar, kostnaden för att inte göra något m.m.)

- Åtgärder och kostnader (varje enskilt land måste betala notan för att minska utsläpp, vi vet att det kostar m.m.)
- Utsläpp och pris (system som belönar slösarna, företag behöver utsläppsrätter för att betala för sina utsläpp m.m.)
- Aktörers agerande och ekonomisk logik (vi delar på nyttan men inte på vinsten, system som straffar spararna och belönar slösarna är inte hållbart m.m.)

3.2 Ansvar

Under denna rubrik hanteras utpekandet av ansvar och skuld i klimatfrågan. Vems fel är det att klimatet förändras, och vem bär ansvaret för att stoppa utvecklingen? Här tycks svaren variera kraftigt och många aktörer görs ansvariga. Vad detta ansvar består i tycks dock även det variera beroende på vilken aktör som avses.

3.2.1 Kollektivt ansvar

3.2.1.1 Det universella ansvaret

”Alla måste offra

Dessutom handlar det om tillit. Världens ledare vet att utsläppen måste minska, men de vet också att uppoffringar för det egna landets befolkning blir meningslösa om inte andra länder också gör *sin del*. Och i en värld så *orättvis* som vår är det sannerligen inte lätt att avgöra *hur stor* den delen ska vara.” (Aftonbladet, 2014-11-03a)

Rättvisa görs här till en faktor som spelar en roll för hur mycket varje aktör förväntas bidra, men det innebär inte att någon är oskyldig. Noteras bör här att det som efterfrågas i den sista meningen inte är vilka länder som bär ansvar och inte, utan hur stort varje enskilt lands ansvar är. Med andra ord är det enligt texten ovan oklart vem som rimligen bör offra vad, men desto tydligare att ”alla måste offra”. Samma text innehåller också underrubriken ”Syndaren: *människan*” samt formuleringen att IPCC:s rapport innebär att ”vi kan slå fast att det är *människan* som ligger bakom den uppvärmning av jorden som vi sett” (ibid.), vilket på ett liknande sätt svepande pekar ut alla människor som ansvariga. Fler texter betonar det kollektiva ansvaret. I Dagens Nyheter står att läsa:

”De snabba klimatförändringarna sedan mitten av 1900-talet liknar ingenting i vår historia, och det är vi själva och våra utsläpp av växthusgaser som ligger bakom största delen av dem.” (Dagens Nyheter, 2014-11-03c)

Både sistnämnda citats utpekande av *oss själva* och tidigare ”Syndaren: *människan*” antyder ett väldigt brett, om inte universellt ansvar för den nuvarande situationen. Vid en första anblick kan det tyckas vara ett förvisso dramatiskt, men inte helt förvånande grepp. Detta till synes inkluderande språk resulterar dock i att ”*människan*” och utsläpp ur ett primingsperspektiv kopplas samman. Samtidigt är det svårt att tänka sig, även om inga tecken ges på motsatsen, att författarna av texterna ovan menar att även icke kontaktade ursprungsbefolkningar i Amazonas bär skuld i klimatfrågan. På liknande sätt väcks frågor om huruvida svältande och fattiga människor runt om i världen också räknas till gruppen ”syndare” som måste ”offra”. Dessa distinktioner görs inte i texterna förutom till viss del och diffust i det förstnämnda exemplet anmärkning om svårigheterna i att bestämma ansvarets individuella omfattning. Det närmaste nämnda grupper kommer frågan om huruvida de anses skyldiga eller icke skyldiga är alltså, så länge de ser sig som mänskliga, frågan om *hur* skyldiga de är.

De inkluderande utpekandena av ansvar fortsätter att förekomma i materialet, även i något mer specificerade former. Här en ledare som jämför med filmen *Interstellar*:

”Budskapet i *Interstellar*” behöver inte betraktas som att vi bokstavligen ska lämna jorden utan bara som att *vi måste agera i dag* och agera radikalt för att kunna *rädda våra barn*.

Matthew McConaugheys astronaut offerar sitt liv som det ser ut.

Han tar enorma risker för möjligheten att eventuellt skapa något bättre för *framtida generationer*. Även om han aldrig kommer att träffa dem eller få se den värld han kanske gör möjlig med sitt handlande.

Vi har ett ansvar som vi måste ta utan garantier.” (Aftonbladet, 2014-11-16)

Jämförelsen, liksom texten i övrigt pekar på relationen mellan generationer av föräldrar och barn och kommenterar detta med att hävda ett ansvar ”vi” har. Detta handlar alltså om ett ansvar just inför framtida generationer. Generationsansvaret återkommer flera gånger i materialet. I Dagens Nyheter argumenteras med teoretiska uppskattningar av hur många människor jorden kan husera ”utan att förstöra ekosystemen och livsförutsättningarna för kommande generationer” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b). En annan text konstaterar att ”först när vi vuxna tar vårt ansvar och motverkar klimatförändringarna kommer barnen, och vi, att kunna ha en strålande framtid att se fram emot.” (Dagens Nyheter, 2014-10-30) I Aftonbladet får läsaren veta att vi inte kan ”säga till våra barn och barnbarn att vi inget visste.” (Aftonbladet, 2014-11-03a)

3.2.1.2 *Det nationella ansvaret*

Bland kollektiva ansvarsutpekanden behandlas också det nationella ansvaret frekvent i båda tidningarna. Det vanligaste exemplet är Kina, som tillskrivs stora mängder skuld och ansvar av olika texter. Det beklagas att stora ”utsläppsländer som Kina, Ryssland och USA har (...) parkerat sig på läktaren” (Dagens Nyheter, 2014-11-04b) vid klimatförhandlingar och Kina beskrivs som ”den största boven i utsläpp” (Aftonbladet, 2014-11-07). Samma insändare som gör föregående utpekande av Kina som bov förespråkar också en ”skyddstull på de varor som tillverkas i de länder som inte gör något” för att minimera sina koloxidutsläpp (ibid.).

Också i en nyhetstext benämns Kina tillsammans med USA som ”världens två största miljöbovar” (Dagens Nyheter, 2014-11-13) och med hänvisning till landets utsläpp hävdas att ”vad Kina gör är avgörande”(ibid.). I denna text rapporteras om ett avtal de två länderna emellan om att minska utsläppen av växthusgaser. Mot slutet av texten svarar en journalist på frågor ”om Kinas betydelse för världens miljömål”. Här kan för det första noteras att USA:s eventuella betydelse för världens miljömål inte nämns, men också att svaret på frågan om hur mycket avtalet kommer att påverka klimatet är följande:

”avtalet är viktigt som politisk *signal*, men *utsläppsminskningarna är inte tillräckliga* för att vi ska klara att begränsa uppvärmningen till två grader vid seklets slut. Kina anger inte med hur mycket de tänker dra ned utsläppen, bara att de ska gå ned efter 2030. *ska vi ha en chans* att nå tvågradersmålet *måste utsläppen minska* snabbt efter 2020, enligt klimatpanelen IPCC:s rapport.” (ibid.)

Notera att en måhända viktig ”politisk signal” inte räcker. Utsläppen i sig måste minska tillräckligt om ”vi” ska ”ha en chans”.

Sverige som aktör utgör ett intressant fall, detta i synnerhet i ljuset av vad som just nämnts ovan om Kinas politiska signaler. I ett flertal texter hävdas Sveriges ansvar i klimatfrågan. Till exempel i detta fall från Dagens Nyheter:

”-Det *viktigaste* är inte egentligen att vi minskar våra utsläpp. Det är förstås *också* bra. Men det viktigaste Sverige kan göra är att *vara ett föredöme*.” (Dagens Nyheter, 2014-10-26b)

Sverige har alltså ett ansvar, men detta ansvar består inte främst i våra utsläpp som tycks vara fallet för Kina, utan i rollen som föredöme. Utsläppsminskningarna tycks liksom komma på köpet i den viktigare funktionen som föredöme. Även en ledartext i Aftonbladet pekar vikten av Sverige som föredöme:

”det är *farliga signaler* vår statsminister sänder ut när han sitter och velar om klimatmålet i tv. Om Sverige ska vara *det goda föredömet* måste *budskapet* framöver vara kristallklart. Vi ska *motivera* andra länder, inte gå med på vad som helst.” (Aftonbladet, 2014-10-27)

Återigen tycks Sveriges ansvar, snarare än att handla om utsläpp, först och främst ligga i att ”motivera” andra länder genom att ”vara det goda föredömet”. En insändare som tycker att Sverige borde höja sina och därigenom EU:s ambitioner för utsläppsminskningar hänvisar till Naturvårdsverket, som ”bedömer att Sverige kan gå före i detta avseende” (Aftonbladet, 2014-11-15). I Aftonbladet beskrivs i ett annat sammanhang också ”regeringens försök att skärpa EU:s klimatkrav” (Aftonbladet, 2014-10-26a).

Detta innebär inte att Sverige eller svenskar inte ges skuld eller ansvar för sina utsläpp i materialet. Däremot behandlas dessa frågor genom att tilldela Sverige och svenskar andra roller och därmed undvika en uttalat svensk skuld i klimatfrågan. Ovan har redan beskrivits hur ”vi vuxna” har ett ansvar mot kommande generationer. Dessa vuxna tycks, särskilt med tanke på ordet ”vi” i sammanhanget för en tidning publicerad i Sverige och på svenska åtminstone inkludera Sveriges vuxna befolkning. I en annan text hävdas att ”utsläpp från rika länder framför allt drabbar världens fattiga” (Dagens Nyheter, 2014-10-26b). I samma text beskrivs experiment med svenska välgörenhetsgåvor, vilket i sammanhanget placerar Sverige som biståndsgivare, snarare än mottagare av bistånd såsom ”föräldralösa barn i Ghana” (ibid.). Alltså kan det antas att Sverige räknas till dessa rika länder, även om detta inte hävdas rakt ut. I Aftonbladet uppger en insändare att redan ”2010 uppmanade FN:s miljöpanel oss att drastiskt minska konsumtionen av kött och mejeriprodukter för att undvika de värsta konsekvenserna av klimatförändringarna” (Aftonbladet, 2014-11-04b). Här tilltalas läsaren istället som individ och konsument. Det enda observerade undantaget från detta undvikande av svensk skuld är då miljöminister Åsa Romson uttalar sig i Dagens Nyheter:

”För Sverige och andra rika länder är åtagandena internationellt tvädelade. Dels i att minska våra utsläpp, vi som historiskt har gjort av med mycket av utsläppsbudgeten. Det andra åtagandet handlar om att stödja utvecklingen i andra länder där man ska få rätt till utveckling utan att skapa mer utsläpp” (Dagens Nyheter, 2014-11-04a)

Miljöministern pekar alltså ut Sverige som direkt medskyldigt till de historiska utsläppen och definierar ett konkret ansvar mot andra länder och för utsläppsminskning, något som inte sker någon annanstans i materialet.

3.2.1.3 *Det politiska ansvaret*

Nedan följer tre stycken hämtade ur tre olika texter:

”[klimatrapporten kommer att ligga till grund för]...det avgörande klimatmötet i Paris om ett år. Det är då *världens ledare måste komma överens* om att minska uppvärmningen. Om *de låter medeltemperaturen stiga* mer än fyra grader kommer hundra miljoner människor att drabbas av översvämningar och torka.” (Aftonbladet, 2014-10-27)

”Nu har forskarna i IPCC *gjort sitt*. De har, med så stor säkerhet vi kan begära, visat att klimatet slår tillbaka om inget görs snarast. Nu återstår för *politiker och diplomater att göra sitt jobb*. Och för oss som *medborgare* att ge dem det *stöd de behöver*.” (Aftonbladet, 2014-11-03a)

”Rapporten sammanfattar den vetenskapliga grunden: hur läget är, vad som kan hända och vad vi kan göra. Nu är det *upp till världens politiker* att dra slutsatser av den.” (Dagens Nyheter, 2014-11-03c)

Det alla tre citerade texter har gemensamt handlar om en beskrivning av hur publiceringen av IPCC:s rapport lägger ansvaret i händerna på världens politiska makthavare. Forskarna har nämligen ”gjort sitt”. Det är ”upp till världens politiker” att ”göra sitt jobb”, att ”dra slutsatser” och att inte ”låta medeltemperaturen stiga”.

”När nu *forskarnas arbete* med klimatrapporten är *färdigt* får *politikerna ta vid*”, skriver Dagens Nyheter på liknande sätt i en annan text (Dagens Nyheter, 2014-10-26c). Noteras kan i alla hittills nämnda exempel hur vaga dessa utpekanden är. Inga namn, länder, titlar eller liknande specificeras, lika lite som vad deras ”jobb”, ”slutsatser” eller det ”stöd de behöver” består i.

Någonstans mellan det universella och det politiska ansvaret hamnar en text som argumenterar för ett ansvarstagande för fiskeripolitiken av fiskeriministern. Vikten av besluten på EU-nivå betonas med att ”Ansvaret för havsmiljön - precis som för klimatförändringarna - är inte bara en nationell angelägenhet, det är ett globalt ansvar” (Aftonbladet, 2014-11-04a).

3.2.2 Det individuella ansvaret

Individen spelar en inte obetydlig roll bland de publicerade texterna. En insändare vänder sig emot mjölkkonsumtion:

”Redan 2010 uppmanade FN:s miljöpanel oss att drastiskt *minska konsumtionen* av kött och mejeri produkter för att undvika de värsta konsekvenserna av klimatförändringarna. Komjolk är varken naturligt eller bra för hälsan och miljön. Därför är det hög tid att vi tar bort komjölken från svenska skolor...” (Aftonbladet, 2014-11-04b)

Insändaren pekar ut individens ansvar, eftersom det är dennes konsumtion som måste minska. Samtidigt kan en medborgerlig dimension av ansvaret synas i den andra meningen, som uppmanar till en mer politisk förändring i upphandlingen av skolmat. Till skillnad från det politiska ansvaret som diskuteras under tidigare rubrik, där detta ansvar helt och fullt delegeras till gruppen ”politiker”, lägger insändaren detta ansvar hos individen som medborgare.

Annars betonas medborgaransvaret knappt alls i materialet. En ledartext i Aftonbladet hävdar att efter IPCC-rapportens publicering ”återstår för politiker och diplomater att göra sitt jobb. Och för oss som medborgare att ge dem det stöd de behöver” (Aftonbladet, 2014-11-03a). Medborgarna förväntas alltså ta sitt ansvar genom att stödja sina politiker. Förutom dessa två nämnda exempel förekommer inte gestaltningen av ett medborgerligt ansvar i materialet. Denna brist på betoning av medborgardimensionen är inte på något sätt självklar. Exempelvis hade ett alternativ till den ovan hävdade medborgerliga plikten att ge politiker ”det stöd de behöver” varit att medborgare bör organisera sig och utöva påtryckningar på dessa politiker.

En debatttext i Dagens Nyheter betonar istället konsumenters inverkan på klimatet. Detta då konsumtionen växer, vilket

”...till exempel späder på den globala uppvärmningen.
Därför behövs det en åra till i båten: en varsammare *livsstil* i - observera - den materiellt redan gynnade medelklassen. Hur? Bland annat genom en *ökad* andel ickemateriell *konsumtion* - på bekostnad av 'prylar' - som *skapar jobb* men som, med vissa undantag, är betydligt 'snällare' mot miljön.” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b)

Här ligger individens, som tillhör den ”gynnade medelklassens”, ansvar alltså i dennes konsumtionsmönster. Ett liknande fall hittas i en annan text som presenterar en studie publicerad i tidskriften Nature om kostvanor, miljö och hälsa:

”Vilken sorts mat skulle kunna bryta denna otäcka kurva för hälsa och miljö? Jag kan lugna oroliga läsare med att vi knappast behöver *bli vegetarianer allihop*. *Däremot* skulle så kallad medelhavskost, med ytterst måttliga mängder kött, *verkligen hjälpa*.” (Dagens Nyheter, 2014-11-16b)

Båda dessa exempel pekar tydligt ut konsumtionsmönster som en del av problemet och lösningen på klimatfrågan. Det senast citerade svarar exempelvis på sin egen fråga om ”vilken sorts mat” som skulle kunna vända utvecklingen. Noteras bör att frågan inte behandlar *huruvida* matvanor är vad som behöver ändras. I båda fallen ges därmed individen en tämligen enkel roll som konsument, vilken begränsar ansvaret till vad denne spenderar sina pengar på.

Debatttexten om ökad icke-materiell konsumtion ovan får dock mothugg i ett svarande inlägg: ”Hur gärna vi än vill det kommer den globala uppvärmningen inte att låta sig hindras av sänkta momssatser på svenska teaterbesök eller fri entré på Moderna museet” (Dagens Nyheter, 2014-11-16c). Detta svar vänder sig alltså emot bilden ovan, men tycks medge det lockande i budskapet i och med formuleringen ”Hur gärna vi än vill”. Icke desto mindre återkommer individens inverkan som konsument i materialet. En insändare i Aftonbladet anser det ”viktigt att fler får möjligheten att köpa produkter med 'kort datum' i livsmedelsbutikerna” (Aftonbladet, 2014-11-01a). En annan insändare:

”Läser dagligen om alla vetenskapsmän som påstår att 'slutet' är nära på grund av koloxidens förekomst. (...)
Samtidigt *köper vi* allt mer från Kina (...).
(...) Lägga skyddstull på de *varor* som tillverkas i de länder som inte gör något för att minimera sina koloxidutsläppen!” (Aftonbladet, 2014-11-07)

Ovan märks en tendens som också återkommer i gestaltningen av det individuella ansvaret som kopplat till konsumtion. Denna tendens har att göra med att detta ansvar, även då det hävdas, inte tycks kunna läggas fullt ut på dessa individer. Istället vädjas det till de makthavare som reglerar marknaden att skapa incitament för dessa konsumenter. Insändaren ovan påstår alltså inte att konsumenter bör *sluta* köpa varor producerade i länder med höga utsläpp, utan att tullar borde införas för dessa varor. Debatttexten om ökad icke-materiell konsumtion fortsätter sin argumentation på ett liknande sätt:

”Missförstå mig inte: Vi *måste givetvis* även konsumera materiellt.
Men *utmaningen* är att välbeställda grupper runtom i världen ska *finna det intressant* att öka andelen ickemateriella njutningar.” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b)

Debattören kräver inte heller att konsumenter självmant ändrar sina vanor, utan förordar att ”halvera eller helt avskaffa kultur moms och en del arbetsgivaravgifter i kultur sektorn”. På samma sätt är det i tidigare nämnda insändare i Aftonbladet viktigt att ”fler får möjligheten att köpa produkter med kort datum” (Aftonbladet, 2014-11-01a), en vädjan riktad till livsmedelsbolagen, medan ingen uppmärksamhet riktas mot exempelvis frågor som huruvida dessa ”fler” skulle ta denna möjlighet.

3.2.3 Sammanfattning ansvarsfrågan

Ansvar i klimatfrågan visar sig gestaltas på ett antal nivåer. På en universell nivå beläggs hela mänskligheten ofta med det slutgiltiga ansvaret för den nuvarande situationen. Det är *människan* och *våra utsläpp* som orsakar klimatförändringarna och *alla måste offra*. Bollen ligger på världens politikernas planhalva, och nu ska de *göra sitt jobb*. På en nationell nivå bär Kina, i viss mån åtföljt av USA, det största ansvaret för klimatfrågan, och då räcker det inte med symbolpolitik. Utsläppen i sig måste minska. Motsatta förhållanden gäller dock för Sverige, som främst bör agera som *föredöme*. När individens ansvar diskuteras görs detta knappt alls i termer om medborgarskapets ansvar, utan främst i termer av konsumtionsmönster. Detta konsumentansvar förmildras också till att ofta inte handla om individuella val, utan istället om marknadens incitament.

Följande associationer återkommer också enligt ovan:

- Utsläpp och mänskligheten (vi och våra utsläpp, människan ligger bakom m.m.)
- Klimatförändringar och kommande generationer (utan att förstöra för kommande generationer, först när vi vuxna tar vårt ansvar m.m.)
- Utsläppsländer och Kina (Kina som är den största boven i utsläpp, Kinas betydelse för världens miljömål m.m.)
- Sverige och föredöme (ska Sverige vara det goda föredömet, Sverige kan gå före m.m.)
- En koppling som tycks undvikas enligt ovan är mellan Sverige och utsläppsland
- Individens ansvar och konsumtionsvanor (vi köper allt mer från Kina, en ökad icke-materiell konsumtion är "snällare" mot klimatet)

3.3 Lösningar och åtgärder

Under denna rubrik presenteras gestaltningen av möjligheterna till lösningar och åtgärder kring klimatfrågan. Vilka lösningar och åtgärder som tar plats i materialet, vem eller vad som förväntas stå för dessa samt hur tidigare initiativ på området gestaltas kommer att behandlas.

3.3.1 Att komma överens

En väldigt stor del av materialet sätter hoppet till internationella överenskommelser. Detta är den i särklass oftast förekommande bland de lösningar och åtgärder som tas upp. ”Ska vi lyckas med detta måste många av världens länder komma överens” (Dagens Nyheter, 2014-10-26b), hävdas i Dagens Nyheter. ”Låt oss hoppas (...) att världens länder kan komma fram till en överenskommelse”, skriver Aftonbladet (Aftonbladet, 2014-11-03a). Detta, att komma överens, verkar ses som en central förutsättning för att lösa klimatfrågan och präglar beskrivningen av en mångfald av dess aspekter. ”Eftersom alla de deltagande länderna godkänner varenda formulering blir det

till slut ett dokument som alla har kommit *överens* om”, skriver Dagens Nyheter om IPCC:s sammanfattning av klimatrapporten (Dagens Nyheter, 2014-10-31b). IPCC diskuterade, ”argumenterade och kom till slut överens” (Dagens Nyheter, 2014-11-03c). Under rubriken ”Världens största miljöbovar i historisk överenskommelse” får läsaren veta att USA och Kina ”kommit överens om att begränsa utsläppen” (Dagens Nyheter, 2014-11-13).

Samma språk kan anas på flera ställen i rapporteringen. ”I dag kan världen *enas* om att klimatet ändrats” (Dagens Nyheter, 2014-10-31b), ”Möjligen skulle länderna kunna *enas* om vissa klimatmål” (Dagens Nyheter, 2014-11-11c) och ”en ny global överenskommelse om klimatet som världens länder ska *enas* om vid klimatmötet i Paris” (Dagens Nyheter, 2014-10-26c) är exempel på detta. I ett inlägg på DN Debatt som argumenterar för en koldioxidskatt dras detta ett steg längre:

”Världen borde i stället *snabbt enas* om en lägsta nivå på koldioxidskatt. Det blir svårt men är *enda chansen* att få ned utsläppen” (Dagens Nyheter, 2014-11-02a)

Här handlar det inte längre om *överenskommelser* mellan suveräna stater utan om *enandet* av en hel *värld* kring denna koldioxidskatt. Denna lösning är dessutom, enligt författarna, den ”enda chansen” att minska utsläppen av växthusgaser.

3.3.2 Konkreta åtgärder och lösningar

När världen ska *enas* blir en naturlig fråga just *kring vad* detta *enande* skall ske. Detta lämnas relativt obehandlat av större delen av materialet. Lika säker på samma lösning som ovan exempel om koldioxidskatt är dock en ledartext, också i Dagens Nyheter, som hävdar att det ”finns ett *idiotsäkert* sätt att lösa klimatfrågan: inför en skatt på koldioxid” (Dagens Nyheter, 2014-11-04b). Texten fortsätter sedan att argumentera för en ”skatteväxling”. Medan det förra exemplet framhäver koldioxidskatten som den enda lösningen hävdas den här till och med i stort sätt garantera framgång. I en annan text kritiserar en kinesisk docent den kinesiska beskattningen av kol eftersom, om ”även långsiktiga sociala förändringar till följd av klimatförändringar räknas in måste *ytterligare* 160 yuan läggas till för varje ton” (Dagens Nyheter, 2014-11-06a). Docenten är alltså kritisk, men inte mot skatten utan nivån på den. Kritiken verkar tvärtom hävda att det finns en rimlig nivå där skatten betalar för problemen, genom att till och med nämna en summa för denna nivå. På annat håll vill en insändare värna nattågen genom att efterfråga skattepolitik:

”Ska efterfrågan på *tågresor* öka behövs en *skatteväxling* som gör *flyget* dyrare och det *klimatsmart* resandet billigare.” (Dagens Nyheter, 2014-11-12a)

Gemensamt för alla dessa exempel är en efterfrågan av skatter på utsläpp eller utsläppskrävande aktiviteter. Notera också i exemplet ovan hur, vilket även beskrivits under rubriken för klimatet som moralisk fråga, *tågresande* blir synonymt med ”*klimatsmart*” resande.

En vetenskapsartikel i Dagens Nyheter tycks vid en första anblick inte vara helt nöjd med talet om en koldioxidskatt inför publiceringen av IPCC:s rapport:

”Den kommer förmodligen säga att en koldioxidskatt är ett viktigt verktyg för att få ned utsläppen av växthusgaser. Men enligt Lars J Nilsson räcker inte en sådan skatt för att skapa ett hållbart samhälle.

- Det räcker inte med att beskatta det vi inte vill ha. Det nya behöver också främjas på olika sätt..." (Dagens Nyheter, 2014-11-02b)

Även om detta på ytan ser ut att säga emot den tidigare påpekade vurmen för koldioxidskatt kan poängteras att kritiken främst består av orden "räcker inte". Även den först citerade texten tar också upp den andra sidan av myntet: "Låt förorenarna betala, sänk andra skatter och ekonomin kan rentav växa medan den globala uppvärmningen hejdas" (Dagens Nyheter, 2014-11-04b). På liknande sätt talar insändaren om nattåg om "skatteväxling" och att göra "det klimatsmarta resandet billigare" (Dagens Nyheter, 2014-11-12a).

Ytterligare en sak som förenar de ovan nämnda exemplen, implicit i talet om skatter, är den ekonomiska aspekt som nämnts tidigare inom ramen för klimatfrågans gestaltning. "Det finns tid, det finns möjliga lösningar, och de *kostar inte skjortan*" får läsaren veta i Dagens Nyheter (2014-11-04a). I samma text vädjar FN:s generalsekreterare Ban Ki-Moon till "pensionsfonder och försäkringsbolag att *minska sina investeringar* i fossilbaserad *ekonomi* och gå över till förnybara energikällor" (ibid.). Observeras kan här också att vädjan gäller just en *minskning* av dessa investeringar och inte ett stopp. När en insändare i Aftonbladet ber regeringen att ta Naturvårdsverkets råd och höja de svenska klimatrelaterade åtagandena i EU påpekas att detta "bör också, enligt Naturvårdsverket, kunna ske till relativt låga *kostnader*" (Aftonbladet, 2014-11-15). I en artikel om klimatsatsningar i Stockholm betonas starkt att det rör sig om en "*Miljard till renare miljö*" flera gånger i texten:

"Jag är jätteglad att vi äntligen har fått till *klimatmiljarden*."

"*En miljard kronor* för att minska klimatutsläppen"

"Stockholm *satsar en miljard* på att minska klimatutsläppen. *Dessutom* ska sjöar och vattendrag bli renare - och alla förskolor giftfria." (Dagens Nyheter, 2014-11-11a)

Alla dessa citat är alltså från en enda text. Nämnas bör att texten också nämner vad dessa pengar ska användas till, men detta upprepas inte fyra gånger. Denna satsade "miljard" lyfts i det sista citatet också fram som det viktigaste. Att förbättringar i sjöar, vattendrag och förskolor "dessutom" sker blir en bonus på sidan av att det är en *miljard* som *satsas*.

Inom ramen för redogörelsen av klimatfrågans gestaltning har detta ekonomiska språk alltså tagits upp. De exempel som där används kan med fördel också appliceras på frågan om lösningar, då gestaltningar av problem och deras lösningar av förklarliga skäl gärna följer varandra. Exempelvis kan nämnas denna text om att begränsa klimatförändringarnas effekter:

"Det handlar om rättvisa, *mat, hälsa, miljö, jobb* och ekonomi.

För det kommer inte att bli *dyrt*, inte tillnärmelsevis lika *dyrt som effekterna* av klimatförändringarna blir om vi fortsätter som nu." (Dagens Nyheter, 2014-11-03c)

Citatet ovan är på samma gång en gestaltning av en inte så dyr lösning som en gestaltning av det dyrare problemet som ska lösas. I båda fall handlar det om en gestaltning präglad av ett ekonomiskt språk. Det tidigare under denna rubrik nämnda citatet om den kinesiska kolskatten är ett annat exempel. Dess hävdande att "ytterligare 160 yuan" måste "läggas till" för att räkna med klimatförändringarnas effekter gestaltar samtidigt klimatet som kostnad och en högre skatt som lösningen på hur denna ska betalas (Dagens Nyheter, 2014-11-06a).

Det nuvarande systemet för handel med utsläppsrätter beskrivs flertalet gånger i negativa ordalag.

”Att stänga kraftvärmeverket i Värtan minskar visserligen utsläppen i Stockholm - men det påverkar inte de totala utsläppen i Europa, eftersom utsläppsrätterna köps och används någon annanstans.” (Dagens Nyheter, 2014-10-28a)

Här beskrivs systemet med utsläppsrätter som ett hinder för att stängningen av ett kolkraftverk ska få avsedd klimateffekt. Av förespråkarna för en koldioxidskatt anses att den nuvarande modellen med ”kvantitativa begränsningar tillsammans med utsläppshandel, är *dömd att misslyckas* även i framtiden” (Dagens Nyheter, 2014-11-02a). Samma text beskriver hur skattesystemet ”inte *inbjuder till fusk* på samma sätt som *utsläppsrättssystemet*” (ibid.). En annan text beskriver hur ”tjänjbarheten blivit för stor” i systemet (Dagens Nyheter, 2014-11-04b). Ingen motbild ges till denna kritik i det undersökta materialet. Det närmaste fallet vore en text som beskriver hur en minskning av antalet utsläppsrätter inom ramen för systemet är ”mycket hoppgivande signaler” (Dagens Nyheter, 2014-10-28b). Citatet låter systemet med utsläppsrätter rama in en god nyhet och texten i övrigt berättar om hur samma kraftverk som ovan planerar att stängas kan annullera sina utsläppsrätter mot ”blygsamma prishöjningar” för elkunder, men i övrigt saknas ett försvar av systemet i sig (ibid.).

3.3.3 Teknik, livsstil och bekanta alternativ

Diskussionen om ny teknik både förekommer och återkommer i båda tidningar. En vetenskapskrönika hävdar det olämpliga i att, likt i vissa fiktiva berättelser, förvänta sig att mänskligheten ska räddas genom kolonisering av universum:

”Lösningen handlar snarare om att använda *vetenskap och teknik* för att se världen som den *verkligen ser ut*, och att försöka lösa de problem som *verkligen finns*.” (Dagens Nyheter, 2014-11-16b)

Krönikören presenterar sedan en studie om förhållandet mellan miljö och kostvanor. Citatet presenterar en logik som säger att ”lösningen”, kanske inte helt överraskande, har att göra med ”de problem som *verkligen finns*”. För att få reda på vilka problem som ”*verkligen finns*” krävs att kunna ”se världen som den *verkligen ser ut*”, och för båda dessa ändamål behövs enligt texten ”vetenskap och teknik”. Resonemanget tycks så här långt självklart. Sättet denna logik är uppbyggd på stänger dock ute andra möjliga lösningar. Exempelvis utesluts möjligheten att världen, ”som den *verkligen ser ut*”, kan ses utan teknikens hjälp. En syn på ”de problem som *verkligen finns*” som resultat av vetenskapliga och teknologiska lösningar på andra problem är heller ingen slutsats som denna logik premierar. Noteras kan också att det inte handlar om att exempelvis *en* lösning *kan* snarare handla om... utan om att lösningen ”*handlar*” om vetenskap och teknik.

Teknikens betydelse tas också upp i Aftonbladet, där en text som även den jämför klimatproblemen med berättelser om rymdkolonisering avslutas med att citera författaren Arthur C Clarke:

”Man kan inte ha en bättre vetenskap än man har moral. Kombinationen är instabil och *leder* i slutändan till självförstörelse.” (Aftonbladet, 2014-11-16)

Detta citat tyder på en syn motsatt från den ovan nämnda. Kombinationen mellan vetenskap och moral inte bara *kan* leda, utan *leder* till självförstörelse. Vetenskap är

alltså inte bara farligt utan i stort sett garanterat självmord. Ur detta perspektiv finns ingen annan möjlighet, eftersom förhållandet mellan de två faktorerna är *instabilt*, samtidigt som vetenskapen *inte kan* vara bättre än moralen. Då detta citat får avsluta texten är det svårt att inte se det som summerande för vad läsaren ska ta med sig. Tidigare i samma text konstateras dock:

”Vi har ett ansvar som vi måste ta utan garantier. Och *ingen teknologi i världen kan rädda oss* om vi inte tar det.” (ibid.)

Textförfattarens egna formulering är här alltså något mer kompromissande. Den andra meningen i citatet säger förvisso att tekniken inte kan rädda oss om nämnda ansvarstagande uteblir, men samma formulering tycks samtidigt antyda att tekniken skulle kunna rädda oss *om vi tar* detta ansvar. En liknande bild målas upp i en annan text:

”Jodå, smart, resurseffektiv *teknik kan lösa en del* av problemen. Men aktuell forskning visar att konsumtionen för närvarande växer snabbare än tillväxten av miljö- och klimatsnåla bostäder, bilar, livsmedel etcetera. Vilket till exempel späder på den globala uppvärmningen.
Därför *behövs* det en åra *till* i båten: en *varsammare livsstil*”
(Dagens Nyheter, 2014-11-11b)

I citatet ovan antas beteende, eller ”livsstil”, spela en avgörande roll, en som ”behövs”. Resonemanget tycks antyda att en varsammare livsstil skiljer sig från den växande konsumtionen, vilket gör livsstilsförändringen till en förutsättning för att den nämnda tillväxten i teknik ska komma ikapp konsumtionen. Uttrycket att det behövs ”en åra *till*” antyder att livsstilsförändringen inte är hela lösningen, utan att teknik som de nämnda bostäderna, bilarna och livsmedlen också krävs. En annan text säger dock öppet emot detta behov av livsstilsförändringar:

”enligt Lars J Nilsson, professor i miljö- och energisystem vid Lunds tekniska högskola, kommer det *inte att vara stor skillnad* mot i dag.
-Jag försöker vända mig mot alarmismen kring detta. Vi får höra att vi måste sluta med transporter, sluta flyga, inte äta kött och totalt *ändra vår livsstil*. Enligt mig är det *inte riktigt sant*, säger han.
Ett hållbart samhälle skulle enligt Lars J Nilsson få sin *energi från förnybara källor*, och använda den *effektivare* med *energisnåla* bilar och hus.”
(Dagens Nyheter, 2014-11-02b)

En professor hävdar alltså att behovet av en annan livsstil inte är ”riktigt sant”. Detta får auktoritet genom hävdandet av titeln professor och tillhörigheten till en högskola. Istället för en ändrad livsstil verkar lösningen i princip se ut som den nuvarande situationen, bara teknologiskt mer utvecklad och energisnål.

Beskrivningen av lösningen på klimatproblemen som en fråga om att välja bland redan existerande alternativ förekommer och återkommer flitigt. I Dagens Nyheter hävdar en avgående ledare för Centerpartiet i Stockholm att om människor ”flyttar till en stad sänker de sina klimatutsläpp radikalt” (Dagens Nyheter, 2014-11-15b). Samma tidning kan på annat håll ”lugna oroliga läsare med att vi knappast behöver bli vegetarianer allihop” (Dagens Nyheter, 2014-11-16b). Dock skulle ”medelhavskost (...) verkligen hjälpa” (ibid.). Enligt en annan text handlar det om att öka konsumtionen av ”utbildning, hälsa – och kultur!” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b). Sistnämnda exemplars författare är dock noga med att tillägga: ”Missförstå mig inte: Vi måste givetvis även konsumera materiellt” (ibid.). I argumentationen för en koldioxidskatt ovan används ”Bland annat Sveriges erfarenhet av grön skatteväxling” (Dagens Nyheter, 2014-11-

04b) som argument, medan en annan text hävdar att det är ”hög tid att vi tar bort komjölken från svenska skolor och att vi istället lär barnen nya hållbara dryckesvanor: nämligen att släcka törsten med vatten eller havremjök.” (Aftonbladet, 2014-11-04b)

Den sammantagna bilden av dessa exempel på välbekanta alternativ blir en för materialet annars ovanligt konkret bild av vad som i själva verket bör göras. I kontrast till abstrakta förhoppningar om *överenskommelser* och *minskade utsläpp* föreslås enkla livsstils- och konsumtionsval som lösningar på klimatproblemen. Framförallt behöver de flesta som läser rapporteringen knappast förändra varken sitt tänkande eller beteende nämnvärt. Att exempelvis bo i en stad, konsumera kultur – men även materiella ting – samt dricka vatten kan egentligen knappast beskrivas som för den genomsnittlige individen radikala livsstilsförändringar.

Gestaltningen av lösningar på klimatfrågan får sägas kännetecknas av en omväxlande vaghet och visshet. I väldigt generella termer betonas på en högre internationell nivå vikten av att *komma överens* och *enas*. Förhoppningar om dessa överenskommelser och enanden förekommer i mycket större utsträckning än specifikationer av vad de bör innehålla. Flertalet konkreta förslag berör dock skatter och andra ekonomiska åtgärder, och en tydlig koppling kan ses mellan användningen av ett ekonomiskt språk för att gestalta själva klimatfrågan och samma språk i gestaltningen av dess lösningar. När det gäller teknikens roll märks i materialet en mängd ståndpunkter, vilka kan beskrivas på en skala mellan mänskliga vägval som avgörande till tekniken som lösningen och mänskliga vägval som onödiga. Ett tydligt mönster kan urskiljas i gestaltningen av klimatfrågans lösningar som val mellan redan existerande alternativ, alltså att klimatfrågan förväntas lösas genom exempelvis urbanisering, vattendrickande eller konsumtion av kultur.

Ur ett primingperspektiv återkommer följande associationer i materialet i materialet:

- Klimatfrågans lösning och överenskommelser (världen måste enas, krävs att världens länder kommer överens m.m.)
- Klimatfrågans lösning och ekonomisk politik (koldioxidskatt idiotsäker lösning, 160 yuan måste läggas till kolskatten med hänsyn till climateffekter m.m.)
- Lösningar och kostnader (det kommer att bli dyrt, det finns lösningar och de kostar inte skjortan m.m.)
- Teknik och livsstil (inte riktigt sant att vi måste byta livsstil - det hållbara samhället bygger på ny teknik, konsumtionen ökar snabbare än teknikutveckling– behövs en åra till m.m.)

3.4 Systemkritik

I analysen av lösningsfrågan anmärks på den genomgående gestaltningen av denna som ett val mellan redan existerande alternativ. Huruvida denna gestaltning har en motbild är en aspekt som undersöks nedan. I sin helhet behandlar denna rubrik eventuella ifrågasättanden av vad som i det övriga materialet tas för givet och utmaning av maktförhållanden. Det är alltså inte all kritik som avses, utan kritik av en systeminriktad karaktär. Sägas bör här också att samma fokus på återkommande inslag som varit bärande för undersökningen i övrigt inte betonas för denna del, som istället handlar om just utmaningar av den struktur dessa mönster antyder.

3.4.1 Den vaga kritiken

En krönikör i Dagens Nyheter anser att ”hotet från den globala uppvärmningen måste leda till ett slags *tankerevolution* som omförhandlar *hela vår världsbild*” (Dagens Nyheter, 2014-11-16c). Det tycks alltså krävas ett helt nytt sätt att tänka för att hantera problemen i fråga, så annorlunda och utmanande att dess intåg kan liknas vid en ”tankerevolution”. Skribenten förklarar dock aldrig detta närmare, så vad kritiken mot ”hela vår världsbild” utgörs av får läsaren inte veta.

I Aftonbladet hävdas att ”*Marknaden ensam* kan inte lösa det problem *vi skapat*” (Aftonbladet, 2014-11-16). Samma text beskriver en annan skribents ståndpunkt att det ”är en livsfarlig fantasi”, förhoppningen att ”tekniken kan rädda oss från konsekvenserna av *politiken* vi för” (ibid.). Här märks alltså en kritik mot såväl den *förda politiken* som mot tanken på marknadsideologin som tillräcklig för att möta klimatförändringarna. Samtidigt tycks skulden ligga mer på *oss*, som uppges ha ”skapat” problemet, än på politiker som för nämnda politik. Att marknaden ”inte *ensam*” kan lösa problemet antyder dessutom en reservation för att marknaden tillsammans med andra verktyg faktiskt *kan* lösa problemet. Vilken förd politik som kritiken avser är också oklart, eftersom detta inte utvecklas vidare i texten.

En konstutställning med fokus på framtiden kommenteras i Dagens Nyheter:

”...är det inte någonting som saknas? Till slut hittar jag en textsnutt om "den allt större sannolikheten för en kommande klimatförändring". I övrigt inte ett ord om miljöhot och *vad de kräver* i form av *samhällsförändring*.
Det hela får sin förklaring när jag ser *vilka som bekostat* utställningen.”
(Dagens Nyheter, 2014-11-06b)

Det visar sig därefter att kemikalie- och plastföretag legat bakom finansieringen av utställningen, som innehåller många plastinslag. Sammankopplandet mellan avsaknaden av en enligt texten nödvändig dimension av samhällsförändring och inflytandet från bakomliggande ekonomiska intressen innebär en tydligt uttalad systemkritik. Återigen specificeras inte denna kritik till vilken ”samhällsförändring” som ”miljöhoten” kräver.

Ovan exempel har alltså gemensamt att de tycks ge uttryck för vissa systemkritiska ståndpunkter, men också att dessa ståndpunkter aldrig presenteras för läsaren. Dessa tre exempel är också de tydligaste exempel på systemkritik som analysen har funnit. I materialet i övrigt förekommer kritik mot specifika företeelser och strategier flitigt, vilket visats i tidigare avsnitt, men bristen på uttalad systemkritik är alltså slående.

3.4.2 Den ursäktande kritiken

Bland de exempel på kritik inom ramen för rådande system kan två fall som gränsar till ursäktande märkas. En biolog föreslår en ”ökad andel ickemateriell konsumtion - på bekostnad av 'prylar' - som skapar jobb men som, med vissa undantag, är betydligt 'snällare' mot miljön”, men hävdar sedan tydligt i ett eget stycke följande:

”Missförstå mig inte: Vi *måste givetvis* även konsumera materiellt.” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b)

Ordet ”givetvis” är intressant i sammanhanget. Det tycks som om hävdandet av ickemateriell konsumtions mindre inverkan på miljön kräver ett tydliggörande om att författaren inte kritiserar den materiella konsumtionen i grunden.

I Aftonbladet hävdar en ledartext att företagsledare, i texten kallade ”de privilegierade”, kan ta tåget till Stockholm istället för att flyga till Bromma. ”Det borde de ändå göra med tanke på klimatet” (Aftonbladet, 2014-11-06a), hävdar skribenten. ”De som däremot kommer från Norrland måste givetvis ta flyget,” villkoras detta med (ibid.). Återigen används ordet ”givetvis” för att förneka en mer omfattande kritik. Exempel på orter från vilka skribenten förväntar sig att resenärer kan ta tåget är Växjö och Trollhättan (ibid.). Att flygtrafik från Norrland förbehållslost undantas från förväntan att ersättas med tåg är långt ifrån självklart med tanke på att exempelvis Gävle ligger närmare Stockholm än vad både Växjö och Trollhättan gör, även om andra delar av Norrland ligger längre från huvudstaden än båda dessa städer. Formuleringen blir en försäkran till läsaren om att kritiken inte rör flygets för givet tagna funktion i sammanlänkandet mellan stad och glesbygd.

I båda dessa exempel tycks alltså skribenterna vara ivriga att betona att deras kritik *givetvis* inte, så att säga, går hela vägen. Inte nog med att en djupare kritik saknas, detta måste också påpekas inför läsaren.

3.4.3 Bristen på kritik

Den kanske tydligaste aspekten av systemkritiken i det undersökta materialet är dess frånvaro. De dominerande gestaltningarna av klimatfrågan, dess ansvar och lösning finner helt enkelt inte mycket till motstånd. Eftersom den kritik som framförs kännetecknas av en genomgående vaghet blir det också svårt att se att den ens skulle kunna bemötas meningsfullt av de dominanta narrativen. Snarare betonas i många fall hur lite som behöver förändras, vilket visats inom ramen för analys av lösningar som bekanta alternativ. Läsaren försäkras om att ”vi knappast behöver bli vegetarianer allihop” (Dagens Nyheter, 2014-11-16b). Likaså försäkras att pratet om ”att vi måste sluta med transporter, sluta flyga, inte äta kött och totalt ändra vår livsstil” inte är ”riktigt sant” (Dagens Nyheter, 2014-11-02b). Vill läsaren trots detta förändra sitt beteende rekommenderas denne att ”bo i en stad” (Dagens Nyheter, 2014-11-15b), ”släcka törsten med vatten” (Aftonbladet, 2014-11-04b) eller ”öka andelen ickemateriella njutningar” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b).

När kritik framförs i materialet tenderar den att beröra ytligare, om än inte i sig ointressanta, frågor som hur mycket eller vad som konsumeras, exempelvis att vi måste ”minska konsumtionen av kött och mejeri produkter” (Aftonbladet, 2014-11-04b) eller ”öka andelen ickemateriella njutningar” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b), medan djupare kritik om exempelvis själva konsumtionssamhället eller livsmedelsindustrin utelämnas.

Ansvarsfrågans gestaltning visar på ett tydligt sätt att maktförhållanden inte ifrågasätts, utan snarare reproduceras även i texter som vid en första anblick kan tyckas kritisera makthavare. Ett exempel på detta är en text i Aftonbladet som påstår följande efter publiceringen av IPCC:s rapport:

”Nu återstår för politiker och diplomater att göra sitt jobb.
Och för oss som medborgare att ge dem det stöd de behöver.”
(Aftonbladet, 2014-11-03a)

Förvisso finns en ansvarsutkrävande dimension i den första meningen, i konstaterandet av en uppgift som är dessa politikernas och diplomaters att lösa. Samtidigt fungerar detta läggande av ansvar i dessa politikernas händer legitimerande av deras makt. Detta förtydligas inte minst av den andra meningen, där medborgare verkar vara förpliktade att stödja dessa makthavare. Också följande exempel är talande:

”Det är då världens ledare måste komma överens om att minska uppvärmningen. Om de låter medeltemperaturen stiga mer än fyra grader kommer hundra miljoner människor att drabbas av översvämningar och torka.” (Aftonbladet, 2014-10-27)

Medeltemperaturen beskrivs här som ett hot som måste kontrolleras av världens ledare, vilka annars ”låter” den stiga med katastrofala följder. Av detta följer att dessa ledare håller nämnda ”hundra miljoner” människors öden i sina händer, men också att den antydda kontrollen och dominansen över naturen, här i form av klimatet eller ”medeltemperaturen”, behöver upprätthållas.

Sammanfattningsvis präglas materialet av en genomgående frånvaro av systemkritiska röster. I de få fall där djupare kritik antyds är denna vag och utvecklas aldrig för läsaren. Dessutom tycks en del av den framförda ytligare kritiken poängtera ett avståndstagande från djupare kritik. Flera exempel finns istället på en betoning av hur lite som måste förändras. Överlag reproduceras existerande maktförhållanden genom utpekanden av politiska makthavare som ansvariga för att lösa problemen och hålla klimathotet under kontroll. Ur ett primingperspektiv kan inte hävdas att en systemkritisk gestaltning bidrar till att skapa några betydande associationer hos publiken. Vad som istället kan hävdas är att de dominanta associationer som påpekats under andra rubriker inte utmanas.

4 Diskussion

Vid detta laget finns anledning att konstatera att bilden som hittills presenterats är komplex. Gestaltningen av klimatfrågan, dess lösningar och ansvar ter sig mångfacetterad och mångtydig. Frågor väcks om hur den stora bilden kan tolkas och vad detta innebär för undersökningens intresse för maktförhållanden. Nedan följer en syntes av de diskurser som texterna i materialet utgör exempel på. De olika delarna som ovan presenterats kommer att vävas ihop för att visa den större bilden. Två väldigt framträdande diskurser återkommer; en kampdiskurs och en ekonomisk diskurs. Förutom själva diskurserna i sig behandlas också deras interaktion och samverkan med varandra. Avslutningsvis diskuteras de båda i relation till möjliga alternativa diskurser, den mediekontext ur vilken de uppkommit samt möjligheter till framtida forskning.

4.1 Kampdiskursen

Inom kampdiskursen betonas gestaltningen av klimatfrågan som en kamp mot en hotfull motståndare. En kamp förutsätter minst två aktiva aktörer, vilka behöver identifieras för att möjliggöra en förståelse av hur diskursen påverkar maktförhållanden dem emellan. För att synliggöra dessa kan diskursen delas i tre nivåer.

I sin yttersta form pågår kampen mellan mänskligheten och naturen. Människan hålls som skyldig för denna konflikts uppkomst och alla människor anses dela denna skuld. Den har därmed detta gemensamt med den kristna idén om en arvssynd. Häri ligger också en inre konflikt i människan: kunskapens frukt, eller vetenskapen, separerar människan från naturen och ligger till grund för den mänskliga synden, men i separationen ligger också löftet om en överlägsenhet över naturen och därmed den yttersta makten. I denna konflikt dras därför en skiljelinje mellan civilisationen - det mänskliga projektet för dominans över naturen - och den naturliga världen. Detta innebär också att dominansen av naturen blir en förutsättning för fullständig mänsklighet. Människor som inte är civiliserade kan inte tillhöra gruppen ”vi själva och våra utsläpp” (Dagens Nyheter, 2014-11-03c) eftersom de inte har tekniken för att

orsaka dessa utsläpp, men följaktligen tillhör de inte heller den mänsklighet som får skuld för problemen. Teknikens och vetenskapens roll diskuteras heller aldrig i materialet som själva orsaken till problemet, utan enbart ur perspektivet huruvida denna teknik och vetenskap kan ”rädda oss” (Aftonbladet, 2014-11-16) och det betonas återkommande att dessa behöver utvecklas, inte överges. Detta är långt ifrån självklart, eftersom de aktuella koldioxidutsläppen rimligen varit svåra eller omöjliga för människan att orsaka utan vetenskapens och teknologins hjälp. Enligt diskursens logik handlar istället lösningen om att ”använda *vetenskap och teknik* för att se världen som den *verkliga ser* ut, och att försöka lösa de problem som verkligen finns” (Dagens Nyheter, 2014-11-16b). Samtidigt handlar det också om att ”alla måste offra” (Aftonbladet, 2014-11-03a) för att sona sin gemensamma skuld.

Nästa, mera konkreta, nivå handlar om civilisationens institutioner och deras kamp mot naturens krafter, vilka i detta fall representeras av klimatet. Naturen som helhet är för komplex för civilisationen att direkt kontrollera, så dess krafter, också inom människan, måste tämjas genom civilisationens institutioner. Ur detta perspektiv blir det naturligt att världens ledare ”låter medeltemperaturen stiga” (Aftonbladet, 2014-10-27) om de inte agerar. Tydligt, både här och ovan, är synen på naturen och klimatet som en självständig aktör. Om klimatet inte underkuvas av civilisationens komplex av institutioner såsom nationer, lagar, det kapitalistiska ekonomiska systemet, FN och liknande utgör det ett hot mot både enskilda människor, dessa institutioner och i förlängningen civilisationen. De institutioner som främst behandlas är nationen, det juridiska systemet och det kapitalistiska ekonomiska systemet. Nationer arbetar efter olika spelregler och måste komma överens, enas om hur de tillsammans ska ta kontroll över klimatet. Västvärldens, särskilt Sveriges, spelregler är bäst och helst ska enandet därför ske genom att Sverige utgör ett föredöme och att alla andra, särskilt Kina, gör som Sverige. Rikets säkerhet hotas ur detta perspektiv också av klimatförändringarna i en sådan omfattning att de kräver behandling av regeringen. Civilisationens befintliga regelverk, lagar och normer naturaliseras av ett språkbruk där de nationer som släpper ut mycket växthusgaser beskrivs som bovar eller fuskare som följaktligen måste bestraffas för detta likt vanliga bovar i det juridiska systemet. Utsläppsländer ses också som slösaktiga, vilket likt annat slöseri enligt ekonomisk logik inte får belönas. Ekonomiska incitament, såsom koldioxidskatter och tullar, behövs då för att främja förändring inom ramen för det rådande ekonomiska systemet, och om inget sker får det dyra konsekvenser. Hindret för lösningen av klimatfrågan ligger enligt kampdiskursen inte i civilisationen och dess institutioner som sådana, utan i brott mot institutionella regler och de konflikter som präglar denna nivå. Dessa konflikter beror till del på väljares förmodade missnöje med politiker som gör obekväma uppoffringar å deras vägnar. I stort sett framställs därmed politiska lösningar som demokratiskt omöjliga i en diskurs som samtidigt, vilket nämnts ovan, framställer just uppoffringar som nödvändiga.

På den sista nivån finner vi människan som individ. Denne individ får i egenskap av människa sin beskärda del av ansvaret för konflikten med naturen, men ges samtidigt tillgång till kunskapens frukter: teknikens och vetenskapens under. Naturen representeras på denna nivå av vad som kan benämnas manifest natur, alltså djur, havsnivåer, naturkatastrofer och annat som den enskilda människan kan uppleva genom sina sinnen. Individens riskerar, om inte den institutionella nivån löser problemet, att drabbas av översvämningar och andra naturkatastrofer. Så länge individen lyder under de institutioner som reglerar dennes beteende bär han eller hon dock inte ansvaret för att lösa situationen. Som medborgare är individen alltså främst ansvarig för att ge ”stöd” till de politiska ledare som ska stå för själva lösningen (Aftonbladet, 2014-11-03a). Som kunder behöver individer knappast ”bli vegetarianer allihop” (Dagens Nyheter, 2014-

11-16b). De måste ”givetvis även konsumera materiellt” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b). Lösningen ligger istället i att genom skatter och avgifter skapa incitament till ett visst handlande, så att individens lydnad underlättas.

Genomgående beskriver alltså diskursen klimatfrågans ansvar som vilande på rådande makthavares axlar. Detta ansvar legitimerar dessa makthavares positioner. Skulden faller istället på hela den civiliserade mänskligheten och tycks definierande för vem som tillhör ”oss” (Aftonbladet, 2014-11-16). Mer specifikt läggs också skuld på länder som släpper ut stora mängder växthusgaser och därigenom blir ”klimatbovar” (Dagens Nyheter, 2014-11-13). Lösningarna finns alla inom ramen för de institutioner över vilka makthavarna styr och dessa makthavares arbetsuppgifter. Diskursen betonar till och med deras nödvändighet. Om problemet består av att klimatbovar antyder det att lösningen utgörs av den lag och ordning som det juridiska systemet utlovar. Om problemet kräver nationers enande utesluter logiken kritik av nationen som institution. På samma sätt blir ett konstaterande av politikernas ansvar lönlöst om inte detta ansvar legitimerar deras makt. I slutändan handlar det om att världens makthavare måste ta kontrollen över ”klimatpotet” (Aftonbladet, 2014-11-03a). Det är av största vikt att dessa ledare inte ”låter medeltemperaturen stiga” (Aftonbladet, 2014-10-27). Förutom att legitimera dessa makthavare legitimerar detta alltså även den civiliserade människans strävan efter dominans över naturen.

4.2 Den ekonomiska diskursen

Den andra diskursen som syns i materialet gestaltar klimatfrågan i en ekonomisk kontext och anknyter därigenom till en marknadsideologi. Enligt denna ideologis logik löser marknaden problemet på egen hand eftersom berörda aktörer agerar för att lösa klimatfrågan när de inser att detta ligger i deras ekonomiska intressen.

Klimatförändringarna och deras effekter översätts därför till kostnader. Detsamma gäller för lösningar, som dock förutsätts kosta mindre än konsekvenserna av att inte handla. Klimatproblemen gestaltas som en dyr och ”dålig affär” (Dagens Nyheter, 2014-11-11b). Skulden för den rådande situationen ligger hos de slösare som står för stora utsläpp och de rika länder som gjort av med mycket av ”utsläppsbudgeten” (Dagens Nyheter, 2014-11-04a). Fattiga länder ses å andra sidan som de huvudsakliga offren för klimatförändringarna, även om ”vi” också påverkas (ibid.). Hindren för eventuella lösningar utgörs av en situation där varje enskilt land måste stå för hela kostnaden medan alla får dela på vinsten, vilket inte följer den liberala ekonomiska logik som sätter individen före kollektivet. Därför blir ett ”system som systematiskt bestraffar dem som ansträngt sig för att spara energi och belönar slösarna (...) varken politiskt eller moraliskt försvarbart.” (Dagens Nyheter, 2014-11-02a)

Enligt denna diskurs får alltså klimatfrågans olika aspekter prislappas där ett visst antal yuan anses täcka kostnaden för klimatförändringarna (Dagens Nyheter, 2014-11-06a). Handling kostar men icke-handling kostar mer. Därmed tjänar diskursen ett antal maktförhållanden. Dels befästs själva det ekonomiska systemets auktoritet och legitimitet genom att då diskursen beskriver klimatfrågan i termer av kostnader, följer av dess logik både att det ekonomiska systemet har lösningen på problemet och att ekonomin måste fortsätta att gå bra för att det ska finnas tillräckligt med pengar att betala dessa kostnader med. Människans dominans över naturen befästs även den genom att arters fortlevnad, ekosystems stabilitet med mera prissätts för människor att ta ställning till huruvida det vore *en dålig affär* att offra dem. Även betoningen av skiljelinjen mellan fattiga och rika länder tjänar en legitimerande funktion för dessa rika länders position då förhållandet mellan rika och fattiga enligt diskursen utgör en grund

för rika länders ansvar mot de fattiga länderna, snarare än en grund för att kritisera en orättvis fördelning av makt och resurser.

De båda diskurserna har flera beröringspunkter och samverkar för att förstärka varandra. Exempelvis ingår en ekonomisk aspekt i kampdiskursen genom gestaltningen av klimatförändringarna som ett hot mot ekonomin. Kampdiskursen beskriver också lösningarna som bestående av bland annat tullar, skatter och konsumtion, alltså inom ramen för den institution som det ekonomiska systemet utgör. Inte minst tjänar dessa båda diskurser samma rådande maktförhållanden genom att befästa människans dominans över naturen och legitimeringen av politiska och ekonomiska makthavare genom tilldelningen av ansvar.

4.3 Varför just dessa diskurser och hur kan de förstås?

Gemensamt för båda de övergripande diskurserna ovan är som sagt legitimeringen av mänsklig dominans över naturen. Att just denna dominans framträder kan rimligen antas ha att göra med klimatet beskaffenhet som en av naturens krafter, men också med att IPCC behandlar mänsklig påverkan av klimatet i den rapport som det mesta av materialet på något sätt berör. Med detta sagt bör dock påpekas att dominansförhållandet inte är självklart, eftersom ett teoretiskt rimligt men i materialet ej förekommande resonemang vore att klimatförändringarna kan ses som ett tecken på att naturen i slutändan har makten över människan.

Det ter sig också rimligt att dessa diskurser främjas av det faktum att de passats in i för publiken bekanta narrativ. Begrepp som synd och skuld delade av alla människor ger, vilket behandlats ovan, kontaktytor mot en i Sverige välbekant kristen idévärld. Hot och kamp är tacksamma och bekanta verktyg för att skapa narrativ som begripliggör en klimatdebatt som annars skulle kunna bli väl abstrakt, och hjälper därigenom till att fylla massmediers funktion i att göra händelser i omvärlden begripliga för läsaren. Detta tycks anknyta till vad Anderson (1993) skriver om hur medier bygger föreställda gemenskaper genom just att knyta samman tid och rum i narrativ för läsaren. Särskilt då materialet för denna undersökning uppvisat en stark prägel av kollektiva identiteter, inte minst i gestaltningen av nationen som en avgörande aktör.

Att aspekter som hot, kamp, katastrofer och konflikter betonas kan också förstås genom vad Louw (2010) påstår om massmedier som distraktion och hype. Genom att använda känsloladdade ord för att gestalta en krisartad situation och genom att fokusera på enskilda politikernas konflikter och nederlag flyttas läsarens uppmärksamhet bort från själva sakfrågan. Detta tycks till stor del vara fallet i materialet, vilket som helhet lägger stor vikt vid att beskriva och förstärka konflikter medan politikens innehåll antingen helt utelämnas eller förenklas till att handla om hur länder helt enkelt behöver komma överens. Materialet uppvisar också stora likheter med de faktorer som Galtung och Ruge (se McQuail, 2010) menar kan användas för att förutspå spridningen av internationella nyheter. Exempelvis kan de återkommande hänvisningarna till naturkatastrofer och tidsbrist ses i ljuset av att de erbjuder nyheten både storskaliga händelser, begriplig innebörd, negativitet, allvarliga konsekvenser, action och korta tidsperspektiv, medan betoningar på hur *vi också* kommer att drabbas ger en närhet och relevans för publiken. Det ter sig alltså rimligt att anta att de förda diskurserna genom så pass många attraktiva attribut främjar medieorganisationernas behov av exponering. En intressant fråga för framtida forskning skulle kunna vara att undersöka hur betoningen av konfliktaspekter och förhoppningar om överenskommelser samspelar, då det onekligen ligger en intressant konflikt mellan att beskriva nödvändigheten av att

världens ledare ska enas om problemen ska lösas och att beskriva hur Stefan Löfven åker till Bryssel med Alliansens klimatpolitik som ett fiasko.

Vad gäller den ekonomiska diskursen ter det sig naturligt att ställa frågan huruvida klimatets gestaltning som ekonomisk fråga är en del av en större ekonomisk diskurs som även berör andra samhällsfrågor. Om detta är fallet och hur förhållandet mellan klimatfrågans och andra frågors ekonomiska gestaltningar i så fall samspelar, exempelvis då klimatdebatten berör resonemang som står i konflikt med klassiskt ekonomiska frågor såsom tillväxt, skulle också kunna utgöra ett fokus för ytterligare forskning.

Likt Olausson (2009) finner denna undersökning ingen diskursiv konflikt i mediegestaltningarna av klimatfrågan. Snarare förefaller de förekommande diskurserna sammanflätas och förstärka varandra. Att systemkritik dessutom i stort lyser med sin frånvaro tycks också stämma väl överens med Olaussons påpekande att mediernas gestaltning av frågan ligger mycket nära makthavares. Både Olausson och denna undersökning visar alltså hur alternativa diskurser utestängs. Frågor om alternativa ekonomisk-politiska system behandlas exempelvis inte nämnvärt i materialet till denna undersökning, trots att en del texter på ytan förefallit kritiska till rådande politik. Detta är långt ifrån självklart, vilket tydligt kan märkas på de återkommande betoningarna i texter på att eventuell kritik inte innebär en djupare kritik av de bakomliggande systemen.

Undersökningen visar tydligt att de undersökta texternas gestaltning av klimatfrågan bygger på ett narrativ om mänsklig, främst civiliserad konflikt mot en hotfull natur. Klimatet är en samling annalkande katastrofer, ett olösligt politiskt problem och en dålig affär för civilisationen. Det finns en prislapp för klimatet, och detta pris måste betalas av väljare som ingen politiker vågar hantera. Överenskommelser krävs, men konflikter betonas. Onekligen ter sig denna bild som dyster och utan lösning. En naturlig fråga blir om denna gestaltning av problematiken gynnar debatten och problemets lösning. Den samtida antagoniseringen av naturen med objektifieringen av densamma förefaller problematisk, då de rimliga slutpunkterna för narrativet blir att den civiliserade människan i slutändan antingen vinner eller förlorar kampen, och den globala uppvärmningen skulle i narrativet kunna ses som tecken på båda dessa slut. Huruvida kampen överhuvudtaget är nödvändig, eller om andra, jämlika förhållningssätt till resten av livet på planeten är att föredra behandlas inte. De viktigaste ställningstaganden individen kan göra handlar istället om att bo i en stad, dricka vatten, konsumera kultur och hålla liv i ekonomin medan denne inväntar teknologiska underverk när civilisationen tar nästa steg framåt.

Referenser

Anderson, B. (1993). *Den föreställda gemenskapen: reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Göteborg: Daidalos

Climate Change 2014 Synthesis Report Summary for Policymakers (2014). IPCC. [http://ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/AR5_SYR_FINAL_SPM.pdf] (hämtad 2015-08-20)

Ekström, M. & Larsson, L. (red.) (2010). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. London: Edward Arnold

Gripsrud, J. (2008). *Mediekultur, mediesamhälle*. Enskede: TPB

Jackson, R. (2005). *Writing the war on terrorism: language, politics and counter-terrorism*. Manchester: Manchester University Press

Louw, P. E. (2010). *The media and political process*. 2. ed. Los Angeles: SAGE

Machin, David & Mayr, Andrea (2012). *How to do critical discourse analysis: a multimodal introduction*. London: Sage

McCombs, M.E. & Shaw, D.L. (1972). "The Agenda-Setting Function of Mass Media." *The Public Opinion Quarterly* 36:176-187

McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory*. 6. ed. London: Sage

Nygren, G. & Carlsson, A. (2008). *Nyhetsfabriken: journalistiska yrkesroller i en förändrad medievärld*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Olausson, U. (2009). "Global warming—global responsibility? Media frames of collective action and scientific certainty." *Public Understanding of Science* 18:421-436

Palm, G. (2002). *I nationens och marknadens intresse: journalister, nyhetskällor och EU-journalistik*. Diss. Göteborg : Univ., 2002

Strömbäck, J. (2009). *Makt, medier och samhälle: en introduktion till politisk kommunikation*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag

United Nations (2014). "Now Is the Time to Act on Climate Change" [<http://www.un.org/climatechange/summit/2014/09/now-time-act-climate-change/1001/>] (hämtad 2015-08-20)

Bilagor

Bilaga A Förteckning över tidningstexter

Dagens Nyheter

- 2014-10-26a, Peter Wolodarski: Förhoppningar duger dåligt som skydd.
- 2014-10-26b, "Dags att plocka fram etiken i klimatfrågan"
- 2014-10-26c, Utmaning foga ihop de tre rapporterna
- 2014-10-27, Ny energi på gång som ska ersätta kolbitarna
- 2014-10-28a, "Fortum bör skrota sina utsläppsrätter"
- 2014-10-28b, Experten: Bra för Stockholm - utan effekt för världen
- 2014-10-30, Kort sagt
- 2014-10-31a, Jordgubbar till julens kalkon - kan det passa?
- 2014-10-31b, I dag kan världen enas om att klimatet ändrats
- 2014-11-02a, "Kyotoprotokollet har varit direkt skadligt - byt spår"
- 2014-11-02b, Så kan vi få en framtid utan utsläpp
- 2014-11-03a, Humoristisk skrot. Sofia Hultén utmanar fördomar om skräp
- 2014-11-03b, Bäddat för valseger - och kris
- 2014-11-03c, Så här illa är det - dags att göra något
- 2014-11-04a, Än finns tid att påverka klimatet
- 2014-11-04b, Förlamande förhandling
- 2014-11-04c, Tuff tid väntar i Vita huset
- 2014-11-06a, 100000-tals liv kortade av föroreningar
- 2014-11-06b, Sponsrad vision. Konstantin Grcic gillar verkligen plast
- 2014-11-06c, Niklas Wahllöf: Finns det något mer snopet än när väderkaoset blir till slask?
- 2014-11-08, Nya fiskar i svenskt vatten
- 2014-11-10a, Elbilar - vi borde följa Norges exempel
- 2014-11-10b, Självbild i gungning
- 2014-11-11a, Stockholm ska bli klimatsmart
- 2014-11-11b, Konsten kan rädda jordklotet

2014-11-11c, Avtal om visum ses som ett framsteg
2014-11-12a, Rädda nattågen och minska utsläppen
2014-11-12b, Världen väntar på nya lösningar
2014-11-13, Världens största miljöbovar i historisk överenskommelse
2014-11-14a, sms
2014-11-14b, Högljudd och full av insikter
2014-11-15a, Ny krisorganisation ska arbeta med rikets säkerhet
2014-11-15b, Foodtruckens fader gör sorti
2014-11-15c, Bränslebesparingar mest på papperet
2014-11-16a, Peter Wolodarski: En novemberkväll som förändrade Sverige i grunden.
2014-11-16b, Karin Bojs: Så ser världen ut i verkligheten
2014-11-16c, Björn Wiman: Kulturdepartementet får inte bli regeringens egen CSR-avdelning

AFTONBLADET

2014-10-26a, En kaotisk vecka för den nya regeringen
2014-10-26b, LENA MELLIN
2014-10-27, Statsministerns farliga signaler
2014-10-28, LÖFVENS SEX SVÅRA VECKOR VID MAKTEN
2014-10-29, "Valresultatet - en kalldusch"
2014-10-31, Ingen bra start för den nya regeringen
2014-11-01a, Släng inte maten, sälj den
2014-11-01b, På randen till klimatkatastrofen
2014-11-03a, Klimathotet - ett politiskt problem
2014-11-03b, DAGENS CITAT
2014-11-04a, Fiskeflottan måste regleras hårdare nu
2014-11-04b, Hög tid att slopa komjölken
2014-11-05, Hans uppträdande kan ha spelat roll
2014-11-06a, Höjdarna vill ha kvar gräddfilen

2014-11-06b, Tips från tv-tidningen

2014-11-07, Inför skyddstullar - för miljön

2014-11-13, På 20 år har mycket hänt

2014-11-15, Lyssna på Naturvårdsverket!

2014-11-16 Människan kan inte fly ut i rymden